

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ
ХУЗУРИДАГИ ИЛМий ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.27.06.2017. Yu.22.01 РАҚАМЛИ ИЛМий КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

ЯКУБОВА ИРОДА БАХРАМОВНА

**ЎЗБЕКИСТОН ВА ЯПОНИЯ ҚОНУНЧИЛИГИДА ШАХСИЙ
НОМУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАРНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА
ҚИЛИНИШИ**

12.00.03. – Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи.
Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ

**юримдик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2018

Докторлик диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата докторской диссертации

Content of the abstract of doctoral dissertation

Якубова Ирода Бахрамовна

Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий
ҳуқуқларни фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши..... 5

Yakubova Iroda Bakhramovna

Civil law protection of the personal non-property rights of the
legislation of Uzbekistan and Japan..... 23

Якубова Ирода Бахрамовна

Гражданско-правовая охрана личных неимущественных прав по
законодательству Узбекистана и Японии..... 41

Эълон қилинган ишлар рўйхати

Список опубликованных работ
List of published works..... 45

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ
ХУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.27.06.2017.Yu.22.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

ЯКУБОВА ИРОДА БАХРАМОВНА

**ЎЗБЕКИСТОН ВА ЯПОНИЯ ҚОНУНЧИЛИГИДА ШАХСИЙ
НОМУЛКИЙ ХУҚУҚЛАРНИ ФУҚАРОЛИК-ХУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА
ҚИЛИНИШИ**

12.00.03. – Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи.
Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ

**юримдик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2018

Фалсафа доктори (Doctor of Philosophy) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2017.1.PhD/Уу10 рақам билан рўйхатга олинган.

Докторлик диссертацияси Тошкент давлат юридик университетида бажарилган.

Докторлик диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, рус, инглиз (резюме)) Илмий кенгашнинг веб-саҳифасида (www.tsul.uz) ва «ZiyoNet» Ахборот таълим порталида (www.ziyounet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Насриев Илҳом Исмоилович
юридик фанлар доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Синдаров Комил Ойдинович
юридик фанлар доктори
Ҳазратқулов Одилбек Турсунович
юридик фанлар номзоди, доцент

Етакчи ташкилот:

Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети

Диссертация ҳимояси Тошкент давлат юридик университети ҳузуридаги DSc.27.06.2017.Уу.22.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2018 йил 9 ноябрь соат 13:00 даги мажлисида бўлиб ўтади. (Манзил: 100047, Тошкент ш., Сайилгоҳ кўчаси, 35-уй. Тел.: (99871) 233-66-36 факс: (99871) 233-37-48, e-mail: info@tsul.uz)

Диссертация билан Тошкент давлат юридик университети Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (850-рақами билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар А.Темур кўчаси 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Диссертация автореферати 2018 йил 26 октябрь куни тарқатилди.
(2018 йил 26 октябрдаги 7-рақамли реестр баённомаси).

Н.С.Салаев

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш раиси, юридик фанлар доктори, доцент

Б.Т.Мусаев

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш котиби, юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Н.Ф.Имомов

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш қошидаги илмий семинар раиси, юридик фанлар доктори, профессор

КИРИШ (Докторлик диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда инсоннинг шахсий номулкий ҳуқуқлари ва уларни ҳимоя қилиш масалалари тобора глобал ва долзарб аҳамият касб этмоқда. Хусусан, БМТнинг 2017 йил 19 декабрдаги Глобаллашув ва унинг барча инсон ҳуқуқларини тўлиқ ҳажмда амалга оширишга таъсири номли 72/439-сонли резолюциясида¹ шахсий номулкий ҳуқуқлар билан боғлиқ бўлган масалалар миллий, минтақавий ва халқаро миқёсда шахс, жамият ва давлат ҳаётининг энг долзарб муаммоларидан бири эканлиги қайд этилган. Шу муносабат билан халқаро ҳамжамият томонидан инсоннинг ажралмас энг олий қадрияти ҳисобланган шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя қилишга қаратилган давлатларaro ҳамкорликни кенгайтириш ҳозирги даврнинг талаби эканлиги таъкидланмоқда.

Жаҳонда фуқароларнинг шахсий номулкий ҳуқуқларини муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий асосларини таҳлил қилиш, ривожланган хорижий давлатларнинг бу борадаги қонунчилигининг ижобий ютуқлари ва илғор тажрибасини ўрганиш асосида миллий қонун ҳужжатлари ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти билан боғлиқ муаммоларнинг илмий ечимини топиш йўналишлари долзарб ҳисобланади. Бинобарин, Ўзбекистон ва Япония қонунчилигини компаративистик нуқтаи назардан тадқиқ этиш орқали шахсий номулкий ҳуқуқларнинг алоҳида турларини муҳофаза қилиш усулларини кучайтириш, бунда ахборот коммуникацион технологиялар ёрдамида самарали муҳофаза чораларини яратиш, Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларни муҳофаза қилишнинг фуқаролик-ҳуқуқий асослари, чоралари, усуллари ва механизмларига оид ягона илмий ёндашувлар ҳамда фаразларни шакллантириш, илмий қарашлар ва гипотезаларни ишлаб чиқиш муҳим аҳамият касб этади.

Республикамизда шахсий номулкий ҳуқуқларни фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиш ва уни халқаро стандартларга мослаштиришга алоҳида эътибор берилиб, қатор мақсадли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда, хусусан, инсоннинг шахсий ҳуқуқ ва эркинликларининг давлат сиёсатидаги роли ҳамда аҳамиятини ошириш, фуқаролик ишлари бўйича судларнинг шахсий номулкий ҳуқуқларга оид ҳал қилув қарорларининг сифатини такомиллаштириш, шахснинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида кенг кўламли тизимли ишлар амалга оширилмоқда. «Халқимизнинг муносиб ҳаёт кечириши, фуқароларимизнинг бунёдкорлик салоҳиятини рўёбга чиқариш учун энг муҳим вазифалардан бири – фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини мустаҳкамлаш»² ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг

¹ www.un.org/42/docs

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланиб, бу соҳани тадқиқ этиш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси (1992), Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси (1996), Ўзбекистон Республикасининг Оила кодекси (1998), Ўзбекистон Республикасининг маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси (1995), Ўзбекистон Республикасининг «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги қонуни (1997), Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги (2017), «2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини «Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили»да амалга оширишга оид Давлат дастури тўғрисида»ги (2018) ПФ–5308-сон фармонлари, «Ўзбекистон Республикасида оила институтини мустаҳкамлаш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги (2018) ПҚ–3808-сон қарори ва мавзуга оид бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларни амалга оширишда ушбу диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Мазкур тадқиқот республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. «Демократик давлатни ва ҳуқуқий жамиятни маънавий-ахлоқий ва маданий ривожлантириш, инновацион иқтисодиётни шакллантириш» устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниш масаласи мамлакатимизда мустақил тадқиқот объекти сифатида ўрганилмаган. Унинг айрим жиҳатлари мамлакатимиз олимларидан Ҳ.Раҳмонкулов, И.Зокиров, О.Оқюлов, Н.Имомов, Б.Ахмаджонов, И.Насриев, Б.Тошев, Т.Умаров, М.Х.Баратов, А.Хасанов, Ж.Жўраев, Л.Тошпўлатова, Х.Палуаниязов, Р.Хонназаровларнинг илмий ишларида ҳамда компаративист олимларимиздан бири А.Саидовнинг киёсий ҳуқуқшуносликка оид илмий қўлланмаларида муайян даражада кўриб чиқилган.

Япония мамлақатида мавзунинг ўзига хос жиҳатлари, хусусан, шаън, кадр-қиммат ва ишчанлик обрўсини, тасвирга бўлган ҳуқуқни ҳимоя қилиш масалалари Сакаэ Вагацума, Тори Ариидзуми, Hedeaki Kurosawa, Kawai Takashi, Mori Izumi Akira, Shiomi Yoshio, Hayashi Yujiro, Johoka Shakai каби олимлар томонидан ўрганилган.

МДҲга аъзо давлатлар ва бошқа хорижий мамлакатларда шахсий номулкий ҳуқуқларни таснифлаш масалалари ҳамда шахсий даҳлсизликни ҳимоя қилиш усуллари, фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлик чоралари А.Л.Анисимов, А.В.Белявский, К.И.Голубев, В.П.Грибанов, О.С.Иоффе, Ю.Х.Кабатов, О.А.Красавчикова, Е.А.Суханов, Ю.К.Толстой, И.С.Малеин, М.Н.Малеина, К.Ф.Егоров, А.Н.Ниёзова, И.А.Покровский, Ш.М.Менглиев, Т.В.Трофимова, J.E.J. Prins (Нидерландия), Antoinette Rouvroy (Бельгия), Niels Van Dijk (Нидерландия), Jessica Litman (АҚШ), Colin J. Bennett (АҚШ),

Viktor Mayer-Schönberger (Буюк Британия), Mathias Reimann (АҚШ)лар томонидан ўрганилган.

Бироқ юқорида номлари келтирилган олимларнинг илмий ишлари масаланинг умумий жиҳатларига бағишланган бўлиб, шахсий номулкий ҳуқуқларни фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиш масалаларига қиёсий-ҳуқуқий таҳлил асосида комплекс ёндашилмаган. Шу сабабли мазкур масалани комплекс тадқиқ этиш долзарб аҳамиятга эга.

Мамлакатимизда Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларни фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилинишига қаратилган алоҳида монографик тадқиқот олиб борилмаган.

Диссертация тадқиқотининг диссертация бажарилган олий таълим ёки илмий-тадқиқот муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация тадқиқоти Тошкент давлат юридик университетининг илмий-тадқиқот ишлари режасига мувофиқ «Ижтимоий-иқтисодий ислохотларни фуқаролик-ҳуқуқий таъминлаш муаммолари» (2014-2019), «Интеллектуал мулк объектларини фуқаролик муомаласида бўлишини фуқаролик ҳуқуқий таъминлаш» (2014-2019) устувор йўналиши доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади Ўзбекистон ва Япония қонунчилигини қиёсий-ҳуқуқий таҳлили натижасида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилинишини такомиллаштириш ва уни қўллаш амалиёти самарадорлигини оширишга қаратилган таклиф ҳамда тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

шахсий номулкий ҳуқуқларни Ўзбекистон ҳамда Япония қонун ҳужжатларидаги тушунча, моҳият ва белгиларини комплекс қиёсий таҳлил қилиш асосида унинг моҳиятини очиб берувчи таърифни ишлаб чиқиш;

шахсий номулкий ҳуқуқларнинг турлари сифатида яшаш ҳуқуқи, соғлиқни сақлаш ҳуқуқи, номга бўлган ҳуқуқ, тасвирга бўлган ҳуқуқ, сир сақлаш каби ҳуқуқларни ўрганиш асосида уларга тавсиф бериш;

маҳаллий одат ва анъаналар, хулқ-атвор қоидалари ҳамда уларнинг ҳуқуқ билан алоқадорлигини дафн этиш ҳуқуқи билан боғлиқ тарзда ҳамда кексаларни ҳурматлаш мисолида ўрганиш, ушбу масалаларни қиёсий-ҳуқуқий таҳлил қилиш;

шаън ва қадр-қимматни ҳамда ишчанлик обрўсини фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилинишини такомиллаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш;

шаън ва қадр-қиммат ҳамда ишчанлик обрўсининг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши муаммоларини ўрганиш асосида мавжуд камчиликларни бартараф этиш чораларини ишлаб чиқиш;

шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя қилиш амалиётини ўрганиш ва уни такомиллаштириш муаммоларини очиб бериш.

Тадқиқотнинг объекти Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши билан боғлиқ муносабатлар тизими ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши муносабатларини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, ҳуқуқни қўллаш амалиёти, айрим хорижий мамлакатлар қонунчилиги ва амалиёти ҳамда юридик фанда мавжуд бўлган концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлар ва ҳуқуқий категориялардан иборатдир.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот олиб боришда қиёсий-ҳуқуқий, тарихий, тизимли-тузилмавий, мантиқий, аниқ социологик, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, индукция ва дедукция, статистик маълумотлар таҳлили каби усуллар қўлланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

шахсий ҳаётга оид маълумотларни шахснинг розилигисиз йиғиш ёки тарқатиш учун маъмурий жавобгарлик чорасини белгилаш ҳамда ҳаёт дахлсизлигини муҳофаза қилиш механизмларини кучайтириш лозимлиги асосланган;

фуқаронинг тасвирини (шу жумладан, суратини, видеолавҳасини ёки у тасвирланган санъат асарини) эълон қилишга ва ундан фойдаланишга фақат шу фуқаронинг розилиги билан йўл қўйилиши лозимлиги асосланган;

оммавий ахборот воситалари оилавий муносабатларга бевосита алоқадор маълумотни эр-хотин ва уларнинг вояга етган фарзандларининг (фарзандликка олганлар ва фарзандликка олинганларнинг) розилигисиз тарқатишни тақиқлаш лозимлиги асосланган;

шахснинг исмидан унинг розилигисиз фойдаланиш давлат ва жамият манфаатлари, шу жумладан жамоат тартиби ва хавфсизлик, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси мақсадларида амалга оширилганда, исмдан фойдаланиш қонунсиз фойдаланиш ҳисобланмаслиги асосланган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига «Шахсий ҳаёт дахлсизлигини бузиш» деб номланган модданинг киритилиши шахсий ҳаёт дахлсизлигини муҳофаза қилиш механизмларини кучайтиришга хизмат қилиши асосланган;

тасвирдан фойдаланиш давлат ва жамият манфаатлари, шу жумладан жамоат тартиби ва хавфсизлик, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси мақсадларида амалга оширилаётган бўлса, (ҳуқуқбузарликдан жабрланган фуқаронинг тасвиридан фойдаланиш ҳолларидан ташқари) тасвир эгасининг шахсий номулкий ҳуқуқи бузилди деб тан олинмаслиги асосланган;

фуқаро қонунга зид равишда қўлга киритилган тасвири «интернет» тармоғи орқали тарқатилган бўлса, фуқаро тасвирни олиб ташланишини, шунингдек тасвирнинг тарқалишини тўхтатиш ва ман этишни талаб қилишга ҳақли эканлиги асосланган;

Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг бошқа давлат фуқароси бўлган болани фарзандликка олиш тўғрисидаги аризасига ўн ёшга тўлган фарзандликка олинаётган боланинг фамилияси, исми, отасининг исми ўзгартирилиши учун розилиги тўғрисидаги хати илова қилиниши кераклиги асосланган;

фарзандликка олинаётган боланинг туғилганлик тўғрисидаги далолатнома ёзувидан кўчирма ҳамда фарзандликка олинаётган боланинг соғлиғи ҳолати, жисмоний ва ақлий ривожланиши ҳақидаги тиббий хулосани фарзандликка олаётган шахсларга тақдим этилиши кераклиги асосланган;

Ўзбекистон ва Япония фуқаролик қонунчилиги ва суд амалиётининг қиёсий-ҳуқуқий таҳлили асосида «Шахсий номулкий ҳуқуқларга доир фуқаролик ва оила қонунчилиги нормалари қўлланилишининг айрим масалалари тўғрисида»ги Олий суд Пленумининг қарорини қабул қилиниши лозимлиги ҳақида таклифлар ишлаб чиқилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқот натижалари халқаро ҳуқуқ ва миллий қонун нормалари, ривожланган давлатлар тажрибаси, қонунни қўллаш амалиёти, социологик тадқиқотларнинг анкета, интервью ва эксперт баҳолаш шаклларига асосланганлиги, статистик маълумотларни таҳлил қилиш натижалари умумлаштирилиб, тегишли ҳужжатлар билан расмийлаштирилган. Хулоса, таклиф ва тавсиялар апробациядан ўтказилиб, уларнинг натижалари етакчи миллий ва хорижий нашрларда эълон қилинган. Олинган натижалар ваколатли тузилмалар томонидан тасдиқланган ва амалиётга жорий қилинган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Ушбу тадқиқот шахсий номулкий ҳуқуқларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилинишининг назарий асосларини ривожлантиришга, фуқаролик қонунларини қўллаш амалиётини такомиллаштиришга хизмат қилади. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти ундаги илмий-назарий хулосалар, таклиф ва тавсиялардан келгуси илмий фаолиятда, қонун ижодкорлигида, қонунни қўллаш амалиётида, фуқаролик ва бошқа қонун ҳужжатларининг тегишли нормаларини шарҳлашда, миллий қонунчиликни такомиллаштириш ҳамда фуқаролик ҳуқуқи, оила ҳуқуқи фанларини илмий-назарий жиҳатдан бойитишга хизмат қилади. Тадқиқот натижаларидан янги илмий тадқиқотлар олиб боришда фойдаланиш мумкин.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти қонун ижодкорлиги фаолиятида, хусусан, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тайёрлаш ҳамда уларга ўзгартириш ва кўшимчалар киритиш жараёнида, қонунни қўллаш амалиётини такомиллаштиришда ҳамда олий юридик таълим муассасаларида хусусий ҳуқуқ соҳасидаги фанларни ўқитишда хизмат қилади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши тадқиқоти бўйича олинган илмий натижалар асосида:

шахсий ёки оилавий сирни ташкил этувчи шахсий ҳаёт тўғрисидаги маълумотларни унинг розилигисиз қонунга хилоф равишда йиғиш ёки тарқатиш, — энг кам иш ҳақининг ўн бараваридан қирқ бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлишига оид таклиф Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 46¹-моддада ўз аксини топган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2016 йил 19 декабрдаги 06-18/799-сон далолатномаси). Ушбу таклиф шахсининг шахсий номулкий ҳуқуқи

ҳисобланмиш сирга бўлган ҳуқуқни бузилишини олдини олиш ва тегишли тартибда ҳимоясини таъминлашга хизмат қилган;

фуқаронинг тасвирини эълон қилишга ва ундан фойдаланишга фақат шу фуқаронинг розилиги билан йўл қўйилади. Вафот этган фуқаронинг тасвиридан фақат унинг рафикаси, фарзандлари, улар йўқ бўлганда эса ота-онасининг розилиги билан фойдаланилишига оид таклиф Фуқаролик кодексининг 99¹-моддасида ўз аксини топган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2018 йил 9 августдаги 06/1-06/3312-сон хати). Ушбу таклиф шахснинг шахсий номулкий ҳуқуқи ҳисобланган тасвирга бўлган ҳуқуқи ҳимоясини таъминлашга хизмат қилган;

оммавий ахборот воситалари орқали фуқаролар ва ташкилотларнинг шаъни ва кадр-қимматини ёки ишчанлик обрўсини ҳақиқатга мос келмайдиган материаллар тарқатиш орқали таҳқирлаш, фуқароларнинг шахсий ҳаётига аралашиш, оилавий муносабатларга бевосита алоқадор маълумотни эр-хотин ва уларнинг вояга етган фарзандларининг розилигисиз тарқатиш тақиқланишига оид таклиф «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги қонунининг 6-моддаси иккинчи қисмида ўз аксини топган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2018 йил 9 августдаги 06/1-06/3312-сон хати). Ушбу таклиф оммавий ахборот воситалари орқали фуқароларнинг шахсий ҳаётига, оилавий муносабатларига ўзбошимчалик билан аралашишни олдини олишга хизмат қилган;

шахснинг исмидан унинг розилигисиз фойдаланиш давлат ва жамият манфаатлари, шу жумладан жамоат тартиби ва хавфсизлик, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси мақсадларида амалга оширилганда, исмдан фойдаланиш қонунсиз фойдаланиш ҳисобланмайди деган таклиф Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексининг 20-моддасида ўз аксини топган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2018 йил 9 августдаги 06/1-06/3312-сон хати). Ушбу таклиф жамият ва давлат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси мақсади учун хизмат қилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 7 та илмий анжуманда, жумладан, 3 та халқаро, 4 та республика илмий-амалий анжуманларда муҳокамадан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 25 та илмий иш, жумладан, 2 та монография, 23 та илмий мақола (5 таси хорижий нашрларда) чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация кириш, учта боб, хулоса ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертациянинг ҳажми 156 бетни ташкил этган.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш (докторлик диссертацияси аннотацияси)** қисмида тадқиқот мавзуининг долзарблиги ва зарурати, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига боғлиқлиги, диссертация мавзуи бўйича хорижий илмий-тадқиқотлар шарҳи, муаммонинг ўрганилганлик даражаси, диссертация мавзуининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан алоқаси, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти, жорий қилиниши, апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ёритилган.

Диссертациянинг биринчи боби «**Ўзбекистон ва Япония фуқаролик ҳуқуқида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг ва уларни муҳофаза қилиш асосларининг умумий тавсифи**» деб номланиб, унда фуқаролик ҳуқуқида номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқлар тушунчаси, моҳияти ва белгилари, Ўзбекистон ва Япония давлатларида номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқлар муҳофазасининг шаклланиши, шахсий номулкий ҳуқуқлар тизимида шахсий ҳаёт дахлсизлик ҳуқуқини муҳофаза қилиш асосларининг ифодаланиши: хорижий мамлакатлар тажрибаси, Япония ва Ўзбекистон ҳуқуқининг қиёсий таҳлили билан боғлиқ масалалар таҳлил этилган.

Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонунчилиги «номоддий неъматлар» тушунчасининг таърифини ёки унинг мазмунига хос бўлган изоҳни бермайди. Шу муносабат билан тадқиқот ишида шахсий номулкий ҳуқуқлар тушунчасига нисбатан олимлар (Ҳ.Р.Раҳмонқулов, И.Б.Зокиров, Т.Умаров, И.И.Насриев) томонидан билдирилган кўплаб фикрлар таҳлил қилиниб, шахсий номулкий ҳуқуқлар тушунчасининг доктринал таърифи ишлаб чиқилди: Шахсий номулкий ҳуқуқлар – субъектив ҳуқуқлар бўлиб, эгасининг шахси билан узвий боғлиқ бўлган ва ундан бегоналаштирилиши мумкин бўлмаган, уларнинг мавжудлиги инсоннинг шахсий манфаатларини қамраб олувчи ҳамда бу соҳа ва манфаатларнинг мазмун-моҳиятини шакллантирувчи, ҳар бир шахснинг ҳаёт кечириши билан боғлиқ муайян воқеликни тўлалигича англаш ва идрок этиш имкониятини берувчи, инсоннинг туғилиши билан ёки қонун асосида вужудга келувчи мутлақ характерга эга бўлган ҳуқуқлардир.

Тадқиқотчи номоддий неъматларнинг фуқаролик ҳуқуқи объекти сифатидаги ўзига хослигини ва фуқаролик ҳуқуқининг бошқа объектларидан фарқли жиҳатларни таҳлил этар экан бир қатор олимлар (Ҳ.Р.Раҳмонқулов, И.И.Насриев, М.Х.Баратов, Р.Ж.Матқурбанов, Т.В.Трифимова)нинг фикрларини ўрганган ҳолда, номоддий неъматларнинг ўзига хос хусусиятларини очиб беради. Муаллифнинг фикрича, номоддий неъматларнинг бошқа шахсга берилмаслиги, тасарруфдан чиқарилмаслиги бундай неъматларга нисбатан ҳуқуқларни амалга ошириш ва ҳимоя қилишни

учинчи шахслар (вакил)га тошириш мумкинлигини истисно этмайди, албатта. Жумладан, вояга етмаган шахсларнинг шаъни ҳамда кадр-қимматини ҳимоя қилиш тўғрисидаги даъволар уларнинг қонуний вакиллари томонидан тақдим этилиши мумкин. Номоддий неъматнинг товар шаклида мужассам бўлмаслиги ва иқтисодий мазмунга эга эмаслиги, унинг шу неъмат эгаси билан чамчарбас боғлиқлиги зарур белги бўлса-да, мутлақ (абсолют) белги, деб қаралмаслиги лозим. Номоддий неъматлар ўз эгасининг шахси билан узвий боғлиқ бўлганлиги учун ҳам неъмат эгаси шахсининг индивидуаллик белгисини ошириб беради. Номоддий неъматлар ўз эгасининг ижтимоий ҳолатини яққол кўрсатиб туради ҳамда бутун мавжудлик даври мобайнида ҳар хил ўзгаришларга, шу жумладан сифат ўзгаришларга учраса-да, ажралмаслигича ва узвийлигича қолаверади. Номоддий неъматлар амал қилиш муддати чекланмаганлиги билан ажралиб туради.

Муаллифнинг фикрича, шахсий номулкий ҳуқуқлар фуқаролар ҳуқуқ лаёқатининг таркибий қисми сифатида Фуқаролик кодексининг 18-моддаси мазмунида кўрсатилиши мақсадга мувофиқдир. Чунки шахсий номулкий ҳуқуқлар ҳам фуқароларнинг мулкый ҳуқуқлари сингари Фуқаролик кодексининг 18-моддасида ифодаланиши лозим. Бинобарин, фуқаронинг «ҳаёти ва соғлиғи, шаъни ва кадр-қиммати, шахсий дахлсизлиги, ишчанлик обрўси, шахсий ҳаётининг дахлсизлиги, хусусий ва оилавий сири, номга бўлган ҳуқуқи, тасвирга бўлган ҳуқуқи» фуқаролар ҳуқуқ лаёқатининг мазмуни сифатида белгиланиши зарур. Шунинг учун ҳам Фуқаролик кодексининг 18-моддасига «машғулот турини ва яшаш жойини танлашлари» жумласидан кейин «шаъни ва кадр-қимматга, шахсий дахлсизликка, ишчанлик обрўсига, шахсий ҳаётининг дахлсизлигига, хусусий ва оилавий сирларга, номга ва тасвирга бўлган ҳуқуқга эга бўлишлари» жумласини киритиш зарур.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексидан фарқли равишда Япония Фуқаролик кодексига номоддий неъматларга алоҳида боб ҳам, модда ҳам ажратилмаган, фақатгина Кодексида мавжуд принципларидан унинг мавжудлиги маълум бир маънода англашилади. Бу билан шахсий номулкий ҳуқуқлар Япония Фуқаролик кодексига мустаҳкамланмаганлиги боис ҳам умуман мавжуд эмас экан деб бўлмайди. Бу ҳуқуқлар ва унинг ҳимояси амалиётда кенг қўлланилади, фақатгина Кодексида кўрсатилмаган. Мисол учун, Ўзбекистон Фуқаролик кодексининг 99-моддасида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг турлари санаб ўтилган бўлиб, жумланинг охирида «бошқа номоддий неъматлар тортиб олинмайди ва ўзга усул билан бошқа шахсга берилмайди» деб таъкидлаб ўтилган. Бундан ташқари, Ўзбекистон Фуқаролик кодексининг 6-моддасида «Фуқаролик қонун ҳужжатларида тегишли нормалар бўлмаган тақдирда, бу муносабатларни тартибга солишда маҳаллий одат ва анъаналар қўлланилади» деган норма мавжуд. Демак, бошқа шахсий номулкий ҳуқуқлар Кодексида аниқ кўрсатилмаганлиги унинг мавжуд эканлигини инкор этмайди. Ҳозирги вақтда инсон ҳуқуқларининг ҳимояси биринчи каторга чиқаётган жараёнда, шахсий номулкий ҳуқуқларнинг доираси ҳам ўз-ўзидан кенгайиб бормоқда. Ҳар бирини қонун

билан мустақамлаш қийин бўлиб қолади, лекин шунга қарамасдан бу ҳуқуқлар қонун орқали ҳимояси назарда тутилади. Япония мамлакатида ҳам худди шундай. Шахсий номулкий ҳуқуқ тушунчаси ва турлари Фуқаролик кодексида акс эттирилмаган бўлишига қарамай, ушбу ҳуқуқлар бузилган тақдирда унинг ҳимояси амалга оширилади.

«Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқлар алоҳида турларининг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофазаси» деб номланган иккинчи бобда, номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқларни таснифлаш мезонларининг таҳлили, шахсий номулкий ҳуқуқлар ва бошқа номоддий неъматларнинг турлари, уларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофазаси: яшаш ҳуқуқи, соғлиқни сақлаш ҳуқуқи, номга бўлган ҳуқуқ, ахборот олиш ҳуқуқи, сирга бўлган ҳуқуқ, маҳаллий одат ва анъаналар, хулқ-атвор қоидалари ҳамда уларнинг ҳуқуқ билан алоқадорлиги (дафн этиш ҳуқуқи ҳамда кексаларни ҳурматлаш мисолида) каби масалалар таҳлил қилинган.

Фуқаролик ҳуқуқида номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқлар таснифлаш масаласи атрофлича ва кенг таҳлил этилган. Бирок, номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқларни Ўзбекистон ва Япония қонунчилигини қиёслаш асосида таснифлаш миллий ҳуқуқшуносликда амалга оширилмаганлигини айтиб ўтиш зарур. Таъкидлаш ўринлики, Ўзбекистон Республикаси фуқаролик кодекси ва Япония фуқаролик кодексида номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқларнинг алоҳида таснифи келтирилмаган.

Япон мутахассислари шахсий номулкий ҳуқуқларни туркумлаш мезонларини алоҳида тадқиқ этишмайди. Улар бундай ҳуқуқларни таснифлашнинг алоҳида тизими ва мезонларини ишлаб чиқиш асосида шахсий ҳуқуқларга ёндашишмайди, аксинча шахсий номулкий ҳуқуқларни шахснинг ҳуқуқ ва муомала лаёқатидаги бошқа ҳуқуқлар билан биргаликда таҳлил этишади.

Номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқлар доираси жуда кенг бўлиб, ҳар бир тушунчани аниқлаштириш ҳамда унинг муҳофазаси қандайлиги катта ҳажмдаги иш эканлиги табиий. Шу сабабли ушбу ишда улардан айримларига, энг кўп тарқалган ва моҳият эътибори билан муаллифнинг фикрича, бошқаларидан муҳимроқ бўлган қуйидаги тушунчаларга тўхталиб ўтилади: яшаш ҳуқуқи, соғлиқни сақлаш ҳуқуқи, номга бўлган ҳуқуқ, сир сақлаш ҳуқуқи, тасвирга бўлган ҳуқуқ.

Тадқиқот ишида яшаш ҳуқуқининг таркибий қисмлари бўлган ҳаёт ва соғлиққа бўлган ҳуқуқ бўйича бир қатор олимлар (Ҳ.Р.Раҳмонқулов, Ш.Н.Рўзиназаров, Н.Ҳ.Эгамберидева) томонидан билдирилган фикрлар ўрганилади ва фуқаронинг ҳаёти ва соғлиғи барча ҳуқуқ соҳаларининг ҳимоя қилиш ва муҳофазалаш объекти ҳисобланади ва бунда ҳар бир ҳуқуқ соҳаси ўзига хос функцияни бажариши лозим деган хулосага келинади.

Муаллиф «Яшаш ҳуқуқи» тушунчасини таҳлил қилиб, бу борадаги қарашлар ва ёндашувларни ўрганади. Инсоннинг вафот этган пайтини белгилаш таомилига қонун ҳужжатларимизда махсус таъриф берилмаган, лекин соғлиқни сақлаш, меҳнат тўғрисидаги ва бошқа бир қанча соҳаларга

тааллуқли қонун нормаларида шу хусусда у ёки бу даражада тўхталиб ўтилган.

Тадқиқот ишида соғлиққа бўлган ҳуқуқ тушунчаси талқин этилади ва амалдаги қонунчиликда соғлиқ тушунчасининг таърифи ишлаб чиқилмагани ҳолатини ҳисобга олиб, Ўзбекистон Республикасининг “Фуқароларнинг соғлиғини сақлаш тўғрисида”ги қонунига соғлиқ тушунчасининг киритиш таклифи асослаб берилади.

Номга бўлган ҳуқуқ ҳам шахсий номулкий ҳуқуқларнинг таркибий қисми бўлиб, бу ҳуқуқ таркибига шахсининг фамилияси, исми, отасининг исми ҳамда лақаб ва тахаллуслари киради. Япониянинг амалдаги қонун ҳужжатларига кўра, масалан, инсон шахсини унинг фамилияси белгилайди. Мамлакатнинг миллий одатларига мувофиқ эр-хотинлар муштарак (умумий) фамилия билан болалари эса ота-онасининг фамилияси билан юради. Ота ва она умумий фамилияда бўлса, болаларнинг фамилия олишида муаммо бўлмайди.

Фуқаронинг тасвирга бўлган ҳуқуқи – фуқаролик ҳуқуқининг энг муҳим ва долзарб мавзуларидан ҳисобланади. Ушбу ҳуқуққа давлат томонидан қизиқиш катта, лекин соҳа бўйича қонунчиликда ҳеч қандай ўзгаришлар амалга оширилмаган. Япония ва бошқа Европа мамлакатларининг фуқаролик қонунчилигидаги шахсий номулкий ҳуқуқларини миллий қонунчилигимиз ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти билан қиёсий-ҳуқуқий таҳлил этилганида, тасвирга бўлган ҳуқуқ алоҳида ўринга эгаллиги яққол кўзга ташланади. Фуқаролик қонунчилигидаги фуқаронинг тасвирини (шу жумладан суратини, видеолавҳасини ёки у тасвирланган санъат асарини) эълон қилиш ва ундан фойдаланиш масалалари Япониянинг фуқаролик қонунчиликларида ўз аксини топган. Тадқиқотчи Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг янги 99¹-моддаси тариқасида «Фуқаронинг тасвирини (шу жумладан суратини, видеолавҳасини ёки у тасвирланган санъат асарини) эълон қилишга ва ундан фойдаланишга фақат шу фуқаронинг розилиги билан йўл кўйилади. Вафот этган фуқаронинг тасвиридан фақат унинг рафиқаси, фарзандлари, улар йўқ бўлганда эса ота-онасининг розилиги билан фойдаланиш мумкин» деган қонун мустаҳкамлаш ҳамда қандай ҳолатларда розилик талаб этилмаслик шартларини белгилаб қўйишни лозим деб ҳисоблайди.

Шунингдек, ҳозирги пайтда интернет тармоғи орқали ҳам бошқа бир шахсларнинг тасвиридан ноқонуний, тасвир эгасининг розилигисиз фойдаланиш ҳолатлари кундан кунга ошиб бормоқда. Ана шундай ҳолатларни олдини олиш мақсадида ушбу модданинг охириги қисми сифатида «Агар фуқаро ушбу моддага зид равишда қўлга киритилган тасвири «Интернет» тармоғи орқали тарқатилган бўлса, фуқаро тасвирни олиб ташланишини, шунингдек тасвирнинг тарқалишини тўхтатиш ва ман этишни талаб қилишга ҳақли» деган нормани киритилиши зарур деб асослайди.

Сир сақлаш ҳуқуқи шахсий номулкий ҳуқуқ сифатида муҳофазаланиши қонун ҳужжатларида аниқ қоидалар ва кафолатлар билан белгиланиши лозимлиги таҳлил этилгани ҳолда, диссертацияда Японияда шахсий

маълумотларни ва бошқа тижорат сирларини сақлашнинг қонунчиликда белгиланган кафолатлари ўрганилади ва Ўзбекистон қонунчилиги билан қиёсий таҳлил этилиб, ижобий ва салбий жиҳатлар ёритилади.

«Маҳаллий одат ва анъаналар, хулқ-атвор қоидалари ҳамда уларни ҳуқуқ билан алоқадорлиги – дафн этиш ҳуқуқи ҳамда кексаларни ҳурматлаш мисолида» деб иккинчи боб учинчи параграфининг номланиши муаллифнинг фикрича, бир қарашда давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг «ҳуқуқ одат ва анъана билан боғлиқ муносабатларни тартибга солмаслиги» тўғрисидаги қоидага зидга ўхшаб кўринади. Лекин ҳар қандай мамлакатнинг тарихан шаклланган тафаккур даражаси, маънавий салоҳияти, яшаш ва фикрлаш тарзи, муайян ижтимоий шароитларда камолга етган қобилияти ва руҳий қуввати мужассам деб қараладиган миллий менталитет тушунчаси шу миллатга хос анъаналар, расм-русумлар, урф-одатлар, хулқ-атвор қоидалари, диний эътиқодини ҳам ўз ичига олишини унутмаслик керак. Бинобарин, миллий менталитет, шу жумладан маҳаллий ва миллий одат ҳамда анъаналар, хулқ-атвор қоидалари ўша миллатга мансуб кишининг турмуш тарзи, фикрлаши, дунёқарашини бир қадар белгилайди, гоҳида уни баҳолаш учун асос бўлади ҳам. Тадқиқотчи ўз ишида масалани айти шу таҳлилда қўйишда маҳаллий одат ва анъаналар, хулқ-атвор қоидалари ўрни келганда баҳолаш учун асос бўлиб хизмат қилишга, қолаверса мамлакатимиз фуқароларининг асрлар давомида шаклланган маънавияти, урф-одатлари, анъаналари ва қадриятларидан озиқланишига асосланади. Япония мамлакати ҳам худди шундай истиқлол қарашларига ва миллий қадриятларига эга мамлакат эканлиги таҳлил этилади.

Тадқиқот ишида шу пайтга қадар маҳаллий одат қоидалари асосида тартибга солиб келинган дафн этиш маросимининг қонуний асосга эга бўлганлиги ва мазкур шахсий номулкий ҳуқуқни тартибга солиниши таҳлил этилади. Муаллиф, Ўзбекистон Республикасининг «Дафн этиш ва дафн иши тўғрисида»ги қонуни нормаларини шахсий номулкий ҳуқуқларни тартибга солишдаги ўзига хос жиҳатларини ўрганиб, бу борадаги Япония фуқаролик қонунчилиги таҳлил қилиб, мазкур Қонунни такомиллаштиришга оид таклифларни илгари суради.

Диссертациянинг учинчи боби «**Шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя қилиш – муҳофазанинг алоҳида усули сифатида**» деб номланиб унда, шахсий номулкий ҳуқуқларни фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши ва ҳимоя қилинишининг ўзига хос жиҳатлари, шаън ва қадр-қимматни ҳамда ишчанлик обрўсини фуқаролик-ҳуқуқий ҳимоя қилиниши тушунчаларининг бирлиги ва ўзига хослиги, шаън ва қадр-қиммат ҳамда ишчанлик обрўсининг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши таҳлил этилган.

Тадқиқотчининг фикрича, номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқлар бошқа ҳуқуқларга ҳам тааллуқли бўлган қоида асосида амал қилади: ҳуқуқ бор экан, демак уни бузишлари ҳам мумкин, шундай экан, бошқа ҳуқуқлар каби бу ҳуқуқлар ҳам ҳимоя қилиниши даркордир. Маълумки, ҳуқуқий ҳимоя ва унинг усуллари ҳуқуқлар бузилганда қўлланиладиган таъсир чоралари сифатида кўрилади. Агар ҳуқуқ мавжуд

бўлгани ҳолда, у бузилмаса ёки уни амалга оширишга нисбатан тўсқинликлар мавжуд бўлмаса, ҳуқуқий ҳимояга эҳтиёж сезилмайди. Бундай ҳолатда ҳуқуқнинг тегишли тарзда қафолатланганлиги ҳамда қонуний тарзда субъектга тегишли эканлиги аҳамиятга эга бўладики, ҳуқуқ назариясида бу ҳолат ҳуқуқий муҳофаза сифатида тушунилади. Албатта, «ҳуқуқий муҳофаза» атамаси муайян объект ёки шахсга тегишли бўлган ҳуқуқнинг қонунийлиги, давлат ва жамият томонидан эътироф этилганлиги ҳамда қафолатланганлигини англатади, бундай қафолатлар ҳуқуқнинг ҳимояланганлиги билан таъминланади. Бошқача айтганда, «ҳуқуқий ҳимоя» атамаси «ҳуқуқий муҳофаза» атамасини тўлдиради ва муҳофазанинг тўлақонлилигини билдиради. Шу сабабли ҳам тадқиқот ишида шахсий номулкий ҳуқуқларни фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиш тизимининг асосий ва марказий қисми бўлган шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя қилиш тизим ва усуллари таҳлил қилинади.

Маълумки, «шаън» тушунчаси жамият эътирофининг ижтимоий баҳоси, шунингдек обрў-эътиборига доғ туширмай, уни бир маром ва даражада ушлаб туришга интилиш ҳамдир. Қадр-қимматни одатда шахснинг ўзига-ўзи баҳо бериши, шахсий фазилатларини, лаёқат ва қобилиятларини, дунёқарашини, зиммасидаги бурчини, кўпчиликнинг кўз ўнгидаги ижтимоий аҳамияти даражасини ўзи англаб етиши ва тушуниши деб қарашади. Обрў-эътибор, шу жумладан ишчанлик обрўси шаън ва қадр-қиммат билан узвий ришталар билан боғланган. Юқорида қайд этиб ўтилганидек, шахснинг қадр-қиммати тўғрисидаги тасаввур барча одамларнинг ахлоқ жиҳатидан тенглиги принципи ҳамда уларнинг ўзига-ўзи баҳо беришидан келиб чиқса, шаън тушунчаси эса одамларга табақалаштирилган тарзда баҳо берилади ва бу ҳол шу одамларнинг обрў-эътиборида қандайдир даражада ўз аксини топади.

Диссертацияда шаън, қадр-қиммат ва ишчанлик обрўсини фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиш усул ва воситалари, суд тартибида ҳимоя қилиш масалалари таҳлил этилади. Муаллиф, обрўга путур етказувчи, бадном этувчи маълумотлар, ҳақиқатга тўғри келмаслик каби мезонларни таҳлил этиб, ҳуқуқбузарнинг ҳаракатига баҳо берилиши ва жабрланувчининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш усулини белгилаш лозимлигини таъкидлайди.

Шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя этишдаги мавжуд фуқаролик-ҳуқуқий усулларнинг ўзига хос хусусияти шундаки, бундай ҳуқуқлар, агар уларнинг бузилишига йўл қўйилган бўлса, ҳуқуқбузарнинг айбидан қатъи назар, имкон қадар тикланмоғи керак. Бунда ҳар қандай ҳимоя шакли ва усулларидан фойдаланишга йўл қўйилади. Аввало, фуқаролик ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг умумий усуллари (Фуқаролик кодексининг 11-моддаси), қолаверса фуқаролик қонун ҳужжатлари ва бошқа қонунларда назарда тутилган, ҳуқуқбузарлик хусусиятига зид бўлмаган махсус усуллар қўлланилиши мумкин. Ҳимоя этишнинг асослари ва усуллари субъектлар бўйича, яъни кимнинг (жисмоний ёки юридик шахснинг) ҳуқуқлари бузилганлигига қараб фарқланади. Ихтиёридаги ҳимоя усулларидан қайси биридан фойдаланишни эса шахснинг ўзи ҳал қилади.

Диссертацияда ҳимоя этишнинг умумий усуллари орасида кўпроқ етказилган зарар ўрнини қоплаш, маънавий зиённи тўлаш (компенсация қилиш) усуллари ўрганилади ва бу борадаги Япония қонунчилиги (Япониянинг 1980 йилда қабул қилинган компенсация тўлаш ҳақидаги қонуни) таҳлил этилади. Муаллиф шахсий номулкий ҳуқуқларни бузганлик учун белгиланган фуқаролик-ҳуқуқий усуллар бўйича Ўзбекистон ва Япония қонунчилигининг қиёсий таҳлилини амалга ошириб, бу усуллар мазкур давлатлар қонунчилигида, деярли бир хилда қўлланилиши ва асосан зарарни қоплаш ва товон пули тўлаш асосда шахсий номулкий ҳуқуқлар ҳимоя қилинишини асослаб беради.

Шаън, кадр-қиммат ёки ишчанлик обрўси бузилган ҳолларда ҳимоя этишнинг махсус усуллари қонун ҳужжатларимизда (Фуқаролик кодексининг 100-моддаси) назарда тутилган, шунингдек ҳимоя этишнинг умумий усулларида етказилган зарарлар ўрнини қоплаш ва маънавий зиённи компенсациялаш усулларида фойдаланиш имконияти борлиги ҳам айтилган.

Булардан ташқари, кечирим сўраш ҳимоя усули ҳам мавжуд бўлиб, Японияда бундай усул ҳам кенг қўлланилмоқда. Шахсий номулкий ҳуқуқларнинг бузилиши ҳолатлари юз берганда даъвогарнинг хоҳишига биноан «кечирим сўраш» каби тегишли чора қўлланилиши мумкин.

Фуқаронинг шахсий номулкий ҳуқуқларини ҳимоя этишдан кўзланган мақсад унинг жисмоний, шахсий ва интеллектуал дахлсизлигини, шунингдек ички дунёси дахлсизлигини таъминлашдан иборат.

Япониялик олим Каваи Такеши «шахс мақомига оид бўлган ҳуқуқ (мисол учун, эр-хотиннинг битта уйда яшаш мажбурияти) сифатида вафодор бўлиш ҳуқуқини ҳам шахсий ҳуқуқ сифатида кўрсатади. Япон цивилист олимлардан Като «sexual harassment»ни ҳуқуққа зид хатти-ҳаракат сифатида ҳисоблаб, уни шахси, эркинлиги, кадр-қимматига бўлган шахсий ҳуқуқни ҳимоя қилиш сифатида қаралиши керак» деб фикр билдиради. Буларга мисол сифатида йигитнинг қиз бола ёки аёл кишига узоқ вақт тикилиб қолиши, гап отиши каби хатти-ҳаракатларни киритади. Япон олимлари бундай ҳуқуқларнинг ҳимоя қилинишини фуқаролик ҳуқуқининг махсус ҳимоя усулларига киритишади.

Япония фуқаролик қонунчилиги шахсий номулкий ҳуқуқлар зарар ўрнини қоплаш, зарар етказилган ашё, иморат, транспорт ва шу сингари объектларни тиклаб ёки тузатиб беришга оид ишлар судда кўрилатганда фуқаролик ҳуқуқига мурожаат қилинишида яққол кўринади. Шахсий ҳуқуқлар шу тарафдангина Фуқаролик кодексига дахлдордир. Демак, фуқаролик ҳуқуқида шахсий ҳуқуқларни зарарни қоплашга тааллуқлиги, бинобарин, бу борадаги масала суд тартибида кўрилатгандагина том маънода ўзини кўрсатадиган бўлганлиги боис уни алоҳида шахсий ҳуқуқ деб ажратишга эҳтиёж йўқ деган фикр билдиришади япон олимлари.

Тадқиқотчи юқоридаги фикр-мулоҳазаларга асосланиб, ҳақиқатга тўғри келувчи шахсий маълумотларнинг ҳимоясини мустаҳкамлаш, судлар томонидан уларнинг кўриб чиқилишини енгиллаштириш учун бирон-бир

кўрсатма сифатида Олий суд Пленуми қарор лойиҳасини ҳам ишлаб чиқиш лозим деб ҳисоблайди.

ХУЛОСА

Ўзбекистон ва Япония қонунчилиги бўйича шахсий номулкий ҳуқуқларнинг қиёсий таҳлил этилиши ва ўрганилиши бўйича олиб борилган тадқиқотлар натижасида қуйидаги назарий ва илмий-амалий аҳамиятга эга бўлган хулосаларга келинди:

1. Ўзбекистон ва Япония фуқаролик ҳуқуқидаги шахсий номулкий ҳуқуқларнинг қиёсий-ҳуқуқий таҳлили асосида шахсий номулкий ҳуқуқларга қуйидаги доктринал таъриф берилди: «Шахсий номулкий ҳуқуқлар – субъектив ҳуқуқлар бўлиб, эгасининг шахси билан узвий боғлиқ бўлган ва ундан бегоналаштирилиши мумкин бўлмаган, уларнинг мавжудлиги инсоннинг шахсий манфаатларини қамраб олувчи ҳамда бу соҳа ва манфаатларнинг мазмун-моҳиятини шакллантирувчи, ҳар бир шахснинг ҳаёт кечирishi билан боғлиқ муайян воқеликни тўлалигича англаш ва идрок этиш имкониятини берувчи, инсоннинг туғилиши билан ёки қонун асосида вужудга келувчи мутлақ характерга эга бўлган ҳуқуқлардир».

2. Шахсий номулкий ҳуқуқлар ва номоддий неъматларни таҳлил қила туриб, уларни бир-биридан қуйидагича фарқлаш таклиф этилади: шахсий номулкий ҳуқуқлар жисмоний ёки юридик шахснинг субъектив шахсий ҳуқуқлари бўлиб, номоддий неъмат уларнинг объекти вазифасини ўтайди.

3. Ҳуқуқий тартибга солиш нуктаи назаридан таққослаганда Ўзбекистон ва Япония қонунчилиги қитъа ҳуқуқ оиласига мансуб ҳисобланиб, тегишли муносабатларни кодификациялашган қонунчилик асосида тартибга солади, бироқ шахснинг ҳуқуқлар ва уларнинг ҳимоясига оид масалалар, шахсий номулкий ҳуқуқлар Ўзбекистон қонунчилигида нисбатан чуқурроқ ва тўлиқроқ ифодаланганлиги кўзга ташланади. Япония фуқаролик қонунчилигида эса шахсий номулкий ҳуқуқларнинг турлари, уларни ҳимоя қилиш усуллари миллий қонунчилигимиздаги каби муайян тизим асосида ва атрофлича белгиланмаган. Бироқ шахсий номулкий ҳуқуқларни муҳофаза қилишнинг амалдаги ҳолати япон кишисининг турмуш тарзи ва гиранинг япон жамиятидаги ўрндан келиб чиқиб, ҳуқуқий нормаларни кенг қўлланилишини талаб этмасида, анчайин самарали эканлигини кўрсатади.

4. Япония фуқаролик қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг ўрни негатив, яъни шахсий номулкий ҳуқуқлар фуқаролик ҳуқуқи билан тартибга солинмайди, балки кўриқланади, Ўзбекистон фуқаролик қонунчилигида эса улар позитив, яъни шахсий ҳуқуқлар фуқаролик ҳуқуқи томонидан ҳам кўриқланади, ҳам тартибга солинади деган хулосага келинди.

5. Қиёсий ҳуқуқшунослик методологияси асосида икки мамлакат (Ўзбекистон ва Япония)нинг ҳуқуқ тизими ўрганилди. Бунинг натижасида япон ҳуқуқ тизимида дуализмнинг ўрни мавжудлиги, айнан ўтмишда шаклланган анъанавий нормалар ва XIX аср охирида роман-герман ҳуқуқи моделидан ўзлаштирилган нормаларнинг ҳамда англо-саксон ҳуқуқ

тизимининг ҳам маълум даражада ўринга эгаллиги, уларнинг уйғун ва параллел ҳаракати аниқланди. Бу ҳолат япон халқининг кўп ўринларда юзага келган муносабатни, низони ҳал қилишда ҳуқуқ нормаларига эмас, япон жамиятида амал қилиб келаётган анъаналарга мурожаат этиши, низоларни ўзаро келишув йўли билан ҳал қилиши, оилавий муносабатларда оила дўстларининг воситачилигидан фойдаланишида намоён бўлади. Мазкур ҳолатни кўп ўринларда ўзбек халқининг турмуш тарзида ҳам кузатиш мумкин. Муайян низоли вазиятларни ҳал этишда оқсоқоллар, ёши улуғ кишилар кўмагида ўзаро келишув асосида ҳал қилиш, оилавий низоларни ҳал этишда маҳаллаларнинг иштирок этиши япон ва ўзбек ҳуқуқидаги уйғунликни кўрсатади. Шунга қарамадан, уларнинг қитъа ҳуқуқ оиласига хос белгилари сифатида кодификациялашган ҳуқуқнинг устунлиги, ҳуқуқ манбаларининг қатъий иерархик тартибда жойлашганлиги, қонуннинг устуворлик принципи, ягона суд-ҳуқуқ тизимининг мавжудлиги ушбу икки мамлакатнинг роман-герман ҳуқуқ тизимига киришини асослаб беради.

6. Шахсий номулкий ҳуқуқлар тўғрисида сўз борганда «ҳуқуқ» билан «ахлоқ» чегарасини англаш бирмунча қийин кечади. Масалан, нудизм, бир жинсдагилар ўртасидаги никоҳ каби шахсий номулкий ҳуқуқлар айрим халқ ва миллатлар учун ҳуқуқий нормага айланган бўлса, бизнинг мамлакатда ҳамда Японияда у ахлоқ, одоб ва одат нормаларига мутлақо зид ҳисобланади. Бир томондан, бундай ҳолат шахснинг ҳуқуқларини чеклашдек кўринади, чунки у ўз хоҳиш-иродасига кўра бундай ҳуқуққа эга бўлиши ҳамда ундан фойдаланиши мумкин, лекин у шу алфозда кўриниши билан, яъни шу ҳуқуқидан фойдаланиши билан жамиятнинг ахлоқ нормаларини бузади.

7. Шахсий номулкий ҳуқуқлар миллий қонунчилигимизда хусусий ҳуқуқ, яъни фуқаролик ҳуқуқи билан тартибга солинса, Япония қонунчилигида эса оммавий ҳуқуқ, яъни конституция билан тартибга солинган. Япония Конституциясида белгиланган шахсий ҳуқуқларнинг бузилишига йўл қўйилганда эса, фуқаролик ҳуқуқига мурожаат этилади.

8. Япония Фуқаролик кодекси шахс мақомига оид бўлган ҳуқуқ сифатида вафога бўлган ҳуқуқни ҳам шахсий ҳуқуқ сифатида кўрсатади. Бу ҳуқуқлар Япония Фуқаролик кодексининг оила ҳуқуқи билан боғлиқ бўлимида эр-хотиннинг шахсий ҳуқуқлари сирасига киради. Яъни, агар эр ёки хотин никоҳ давомида бир-бирига хиёнат қилса, шахсий ҳуқуқи бузилган томон судга даъво қўзғатиб, маънавий зарарни жавобгардан ундириб беришни сўраши мумкин.

9. Оила кодексининг 22-моддасида «эр ва хотиннинг ҳар бири машғулоти тури, касб, туриши ва яшаш жойини танлашда эркиндир» деган норма мустаҳкамланган. Аммо эр ва хотиннинг оилани сақлаб қолиш ҳамда унинг мустаҳкамлигини таъминлаш мақсадида ўзаро никоҳ давомида бирга яшашни талаб қилиш ҳуқуқини ҳам ҳар бирининг шахсий номулкий ҳуқуқи сифатида ушбу моддага киритиш керак деб ҳисоблаймиз. Бундай норма Япония қонунчилигида мустаҳкамланган бўлиб, суд амалиётида ҳам ўз натижасини берган. Бундай нормани миллий қонунчилигимизга татбиқ қилиш Япония суд амалиёти кўрсатганидек, оилани сақлаб қолишда ўзининг

ижобий самарасини беради, деб ўйлаймиз. Ушбу хулосадан келиб чиқиб, Оила кодексининг 22-моддасига иккинчи қисм сифатида “Истисно тариқасида эр ва хотиннинг оилани сақлаб қолиш ҳамда мустақамлигини таъминлаш мақсадида ўзаро никоҳ давомида бирга яшашни, яъни аразлаб кетиб қолган томон (эр ёки хотин)ни уйга киритиб қўйишни талаб қилиш ҳуқуқи ҳар бирининг шахсий номулкий ҳуқуқидир” деган мазмундаги нормани киритиш мақсадга мувофиқдир.

10. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 99-моддасида «номга бўлган ҳуқуқи, тасвирга бўлган ҳуқуқи, муаллифлик ҳуқуқи» жумласидан кейин, «бошқа шахсий номулкий ҳуқуқлар туғилганидан бошлаб ёки қонунга мувофиқ фуқарога тегишли бўлади, тортиб олинмайди ва ўзга усул билан бошқа шахсга берилмайди» жумласи билан ўзгартирилиши ҳамда ушбу моддадан «номоддий неъматлар» деган жумласининг чиқариб ташланиши лозим.

11. Шахсий номулкий ҳуқуқлар фуқаролар ҳуқуқ лаёқатининг таркибий қисми сифатида Фуқаролик кодексининг 18-моддаси мазмунида кўрсатилиши мақсадга мувофиқ. Чунки, шахсий номулкий ҳуқуқлар ҳам фуқароларнинг мулкий ҳуқуқлари сингари Фуқаролик кодексининг 18-моддасида ифодаланиши лозим. Фуқаролик кодексининг 18-моддасига «машғулот турини ва яшаш жойини танлашлари» жумласидан кейин «шаъни ва кадр-қимматга, шахсий дахлсизликка, ишчанлик обрўсига, шахсий ҳаётининг дахлсизлигига, хусусий ва оилавий сирларга, номга ва тасвирга бўлган ҳуқуқга эга бўлишлари» жумласини киритиш зарур.

12. Қиёсий ҳуқуқшунослик нуқтаи назаридан Ўзбекистон ва Япония қонунчилигининг таҳлили асосида миллий қонунчиликка номоддий неъмат ва шахсий номулкий ҳуқуқларнинг турларини аниқ белгилаш талаб этилади. Қолаверса, номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқлар конструкцияси нуқтаи назаридан Фуқаролик кодексининг «Номоддий неъматлар» деб номланадиган 8-боби тузилишини қайта кўриб чиқиш, ундаги моддалар жойлашуви кетма-кетлигини ўзгартириш мақсадга мувофиқ. Фуқаролик кодексининг 8-боби конструкцияси қуйидагича ифодаланиши лозим:

«8-боб. Номоддий неъматлар. 97-модда. Номоддий неъматлар; 98-модда. Шахсий номулкий ҳуқуқлар ва уларнинг муҳофаза қилиниши; 99-модда. Шаън, кадр-қиммат ва ишчанлик обрўсини ҳимоя қилиш; 100-модда. Интеллектуал фаолият натижалари; 98-модда. Хизмат ва тижорат сири».

13. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексининг 20-моддасига қуйидаги мазмундаги учинчи хатбоши билан тўлдириш:

«Шахсининг исмидан унинг розилигисиз фойдаланиш давлат ва жамият манфаатлари, шу жумладан жамоат тартиби ва хавфсизлик, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси мақсадларида амалга оширилганда, исмдан фойдаланиш қонунсиз фойдаланиш ҳисобланмайди»;

14. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексининг қуйидаги мазмундаги 99¹-модда билан тўлдириш:

«99¹-модда. Фуқаро тасвирини ҳимоя қилиш

Фуқаронинг тасвирини (шу жумладан, суратини, видеолавҳасини ёки у тасвирланган санъат асарини) эълон қилишга ва ундан фойдаланишга фақат шу фуқаронинг розилиги билан йўл қўйилади. Вафот этган фуқаронинг тасвиридан фақат унинг рафикаси, фарзандлари, улар йўқ бўлганда эса ота-онасининг розилиги билан фойдаланиш мумкин.

Ушбу модда биринчи қисмида назарда тутилган розилик қуйидаги ҳолларда талаб этилмайди:

тасвирдан фойдаланиш давлат ва жамият манфаатлари, шу жумладан жамоат тартиби ва хавфсизлик, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси мақсадларида амалга оширилаётган бўлса (ҳуқуқбузарликдан жабрланган фуқаронинг тасвиридан фойдаланиш ҳолларидан ташқари);

фуқаронинг жамоат жойларида ва ташриф буюриш учун очик бўлган бошқа жойларда, оммавий тадбирлар (йиғилишлар, йиғинлар, конференциялар, концертлар, намойишлар, спорт мусобақалари ва бошқа тадбирлар)да ўтказилган тасвирга олиш жараёнида олинган тасвирдан фойдаланишда;

тасвирда ҳуқуқбузарликни содир этиш пайти тасвирланган ҳолларда.

Фуқаролик муомаласига киритилган ёки киритиш учун тайёрланган ҳамда фуқаронинг ушбу модданинг биринчи ва иккинчи қисмларига зид равишда қўлга киритилган тасвири акс этган моддий жисмлар суд қарорига мувофиқ фуқаролик муомаласидан чиқарилиши ва бундай жисмлар эгаларига ҳеч қандай қоплаб беришларсиз йўқ қилиниши лозим.

Агар фуқаронинг ушбу модданинг биринчи ва иккинчи қисмларига зид равишда қўлга киритилган тасвири «Интернет» тармоғи орқали тарқатилган бўлса, фуқаро тасвирни олиб ташланишини, шунингдек тасвирнинг тарқалишини тўхтатиш ва ман этишни талаб қилишга ҳақли».

15. Ўзбекистон Республикасининг «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги Қонунининг 6-моддаси иккинчи қисми қуйидаги таҳрирда баён этилмоқда:

«Оммавий ахборот воситалари орқали:

фуқаролар ва ташкилотларнинг шаъни ва кадр-қимматини ёки ишчанлик обрўсини ҳақиқатга мос келмайдиган материаллар тарқатиш орқали таҳқирлаш,

фуқароларнинг шахсий ҳаётига аралаштиш;

оилавий муносабатларга бевосита алоқадор маълумотни эр-хотин ва уларнинг вояга етган фарзандлари (фарзандликка олганлар ва фарзандликка олинганлар)нинг розилигисиз тарқатиш тақиқланади».

16. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига қуйидаги мазмундаги 46¹-моддани киритиш мақсадга мувофиқдир:

«46¹-модда. Шахсий ҳаёт дахлсизлигини бузиш

Шахснинг шахсий ёки оилавий сирини ташкил этувчи шахсий ҳаёти тўғрисидаги маълумотларни унинг розилигисиз қонунга хилоф равишда йиғиш ёки тарқатиш, —

энг кам иш ҳақининг ўн бараваридан қирқ бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади».

17. «Соғлиқ» тушунчасининг таърифига оид халқаро ҳужжатлар, миллий ва Япония қонунчилигини қиёсий таҳлил этиб, Ўзбекистон Республикаси «Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисида»ги қонунининг 13-моддасига «инсон соғлиғи – бу унинг тўлиқ жисмоний ва руҳий фаровонлиги ҳолати» деган қонидани киритиш зарур.

18. Ўзбекистон Республикаси «Дафн этиш ва дафн иши тўғрисида»ги қонунининг «Вафот этган шахснинг хоҳиш-иродаси» деб номланувчи 5-моддасида эса ушбу фуқаролик муносабат иштирокчисининг, яъни «Вафот этган шахснинг хоҳиш-иродаси, истаги оқилона, адолатли бўлиши кераклиги ва бошқа шахсларнинг ҳуқуқларини ҳамда қонун билан қўриқланадиган манфаатларини бузмаслиги шарт» деган норма киритилиши керак.

19. Шаън, қадр-қиммат ва ишчанлик обрўсини ҳимоя қилишда путур етказувчи маълумотлар тарқатилган ҳолат учун узр сўраш унга тенг бўлиши лозим. Мазкур фикрлар асосида Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 100-моддаси 8-қисмига ўзгартириш киритиш ва зарарларни қоплаш ва маънавий зарар ундирилишига муқобил ҳимоя механизми сифатида компенсация тўлаш ва узр сўрашни киритиш ёки бу вазиятда ҳам тарафларнинг келишув битими масаласини қўйиш лозим.

20. Ўзбекистон ва Япония фуқаролик қонунчилиги ва суд амалиётининг қиёсий-ҳуқуқий таҳлили асосида «Шахсий номулкий ҳуқуқларга доир фуқаролик ва оила қонунчилиги нормалари қўлланилишининг айрим масалалари тўғрисида»ги Олий суд Пленумининг қарори ишлаб чиқилиши зарур.

**SCIENTIFIC COUNCIL AWARDING OF THE SCIENTIFIC DEGREES
DSc.27.06.2017.Yu.22.01 AT TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW**

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

YAKUBOVA IRODA BAKHRAMOVNA

**CIVIL-LAW PROTECTION OF PERSONAL
NON-PROPERTY RIGHTS OF THE LEGISLATION OF UZBEKISTAN
AND JAPAN**

12.00.03. – Civil law. Business Law.
Family Law. International Private Law

**DOCTORAL (PhD) DISSERTATION ABSTRACT
ON LEGAL SCIENCES**

Tashkent – 2018

The theme of the doctoral dissertation (DSc) was registered at the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under number B2017.1.PhD/Yu10.

The dissertation is prepared at the Tashkent State University of Law.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (uzbek, russian and english (summary)) on the website of the Scientific Council (www.tsul.uz) and Information educational portal «Ziyonet» (www.ziyonet.uz).

Supervisor:	Nasriev Ilhom Ismoilovich Doctor of Science in Law, Professor
Official opponents:	Sindarov Komil Oydinovich Doctor of Science in Law Khazratkulov Odilbek Tursunovich Doctor of Philosophy in Law
The leading organization:	University of World Economy and Diplomacy

The defense of the dissertation will be held on November 9, 2018 at 13:00 at the session of the Scientific Council DSc.27.06.2017.Yu.22.01 at the Tashkent State Law University. (Address: 100047, Sayilgokh street, 35 Tashkent city. Phone: (99871) 233-66-36; fax: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

The doctoral dissertation is available at the Information-Resource Center of Tashkent State University of Law (registered under No. 850), (Address: 100047, Tashkent city, A. Timur street, 13. Phone: (99871) 233-66-36).

Abstract of the dissertation submitted on October 26, 2018.
(Registry protocol No 7 on October 26, 2018).

N.S.Salaev
Chairman of the Scientific Council for
awarding scientific degrees, Doctor of
Science in Law, Associate Professor

B.T.Musaev
Acting Secretary of the Scientific Council
for awarding scientific degrees, Doctor of
Philosophy in Law (PhD)

N.F.Imomov
Chairman of the Scientific Seminar under
the Scientific Council for awarding
scientific degrees, Doctor of Science in
Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

The actuality and relevance of the dissertation theme. In the world, the issues of personal non-property rights and their protection are becoming more and more global and relevant. In particular, in UN Resolution No. 72/439 of December 19, 2017 under the title¹ it is emphasized that issues related to personal non-property rights are among the most pressing problems of a person, society and state at the national, regional and international levels. In this regard, the world community notes that the expansion of interstate cooperation aimed at protecting personal non-property rights, which are the highest inalienable value of a person, is recognized as a requirement of modern times.

The directions of analysis of the legal basis for the protection of personal non-property rights of citizens, finding scientific solutions to problems related to acts of national legislation and law enforcement practice based on the study of positive achievements and progressive experience of developed foreign countries are relevant at the international level. Therefore, on the basis of a study of the legislation of Uzbekistan and Japan, in the comparative aspect, it is important to strengthen ways to protect certain types of personal non-property rights, including the creation of effective remedies using information and communication technologies, the formation of common scientific approaches and judgments, the development of scientific views and hypotheses regarding civil legal foundations, measures, methods and mechanisms for the protection of personal non-property rights in the laws of Uzbekistan and Japan.

In our republic special attention is paid to civil law protection of personal non-property rights and bringing it to international standards, a number of targeted measures are carried out, in particular, large-scale works are carried out on a systematic basis in order to enhance the role and importance of human rights and freedoms in state policy, improve the quality of decisions courts in civil cases concerning personal non-property rights, protection of the legal interests of a person. As one of the priority directions of social development, it was determined "One of the most important tasks in creating decent living conditions for the population and realizing the creative potential of citizens is strengthening the guarantees of reliable protection of the rights and freedoms of citizens"², therefore the study of this sphere is important.

This dissertation research will serve to some extent the implementation of the tasks set in the Civil Code of the Republic of Uzbekistan (1996), the Family Code of the Republic of Uzbekistan (1998), the Administrative Code of Uzbekistan (1995), the Law on the Mass Media (1997) , Decrees of the President of the Republic of Uzbekistan "On the Strategy of Actions for the Further Development of the Republic of Uzbekistan" (2017), "On the State Program for the Implementation of the Strategy actions on five priority directions of development

¹ www.un.org/42/docs

² The Decree of the President of the Republic of Uzbekistan on February 7, 2017 «On the Strategy of Actions for the Further Development of the Republic of Uzbekistan» for No. PD-4947 // Collection of Acts of Legislation of the Republic of Uzbekistan, 2017, No.6, art.70.

of the Republic of Uzbekistan in 2017-2021 in the Year of Support of Active Business, Innovative Ideas and Technologies (2018) No. UP-5308, "On approval of the Concept of strengthening the institution of family in the Republic of Uzbekistan" (2018) Decree No. PP-3808 and other branch acts of legislation.

The connection of research with the priority directions of the development of science and technology of the republic. This thesis was carried out in accordance with the priority direction of the development of science and technology of the Republic of I. «Spiritual, moral and cultural development of a democratic and legal society, the formation of an innovative economy».

The extent of analyzes of the problem. The issues of protection of personal non-property rights at the world level have been studied and investigated by a number of scientists.

In particular, research, scientific developments were also conducted by Japanese scientists. These include scientists such as Sakae Vagatsuma, Tori Ariizumi, Hedeaki Kurosawa, Kawai Takashi, Mori Izumi Akira, Shiomi Yoshio, Hayashi Yujiro, Johoka Shakai. In addition, scientific research was carried out by a number of scientists from foreign countries and member states of the Commonwealth of Independent States. For example, J.E.J.Prins (Netherlands), Antoinette Rouvroy (Belgium), Niels Van Dijk (Netherlands), Jessica Litman (USA), Colin J. Bennett (USA), Viktor Mayer-Schönberger (Great Britain), Mathias Reimann (USA), A.L.Anisimov, A.Belyavsky, K.I.Golubev, V.P.Gribanov, O.S.Ioffe, Yu.Kh.Kabatov, O.A.Krasasvchikova, E.A.Sukhanov, Yu.K.Tolstoy, ISMalein, M.N.Maleina, K.F.Egorov, A.N.Ninazova, I.A.Pokrovsky, Sh.Mengliev, N.Erdelevsky, T.V.Trofimova, and others. They carried out their research within their own national legal systems.

In the Republic of Uzbekistan, a number of manuals and scientific articles by scholars of lawyers, including H.Rakhmonkulov, I.Zokirov and O.Oyulov, N.Imomov, B.Akhmadzhonov, the studies of I.Nasriyev, B.Toshov, T.Umarov, M.H.Baratov, A.Khasanov, Zh.Zhuraev and L.Toshpulatova, H.Paluaniyazova, R.Khonnazarova, are important for the study of personal non-property rights. Textbooks on comparative jurisprudence of one of our comparatist scholars A.Saidov were also used.

Scientific research of these authors can be the backbone of scientific and theoretical research findings. It is worth noting that these authors studied the legal protection of personal non-property rights in the framework of our national legislation, a comparison with the legislation and practice of foreign countries was implemented only partially. This further increases the importance of research and research on the chosen topic.

Linkage of the dissertation theme with the works of scientific research. The topic of the thesis is included in the research plan of the Tashkent State Law University of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan «Problems of civil-law enforcement of social-economic reforms» (2014-2019), «Civil law enforcement of the civil circulation of intellectual property objects» (2014-2019).

The aim of the research is to prepare proposals on the improvement of civil-law protection of personal non-property rights in the legislation of Uzbekistan and Japan on the basis of the method of comparative legal analysis, the development of scientific approaches, views, hypotheses and opinions on the protection of personal non-property rights in civil law.

The objectives of research:

complex comparative analysis within the framework of the study of the concept, essence and attributes of intangible goods and personal non-property rights in legislative acts of Uzbekistan and Japan;

studying the classification of intangible goods and personal non-property rights and the right to life, the right to health, the right to a name, the right to information, the right to protect secrets as their separate species, and a comparative analysis of their protection;

study of local customs and traditions, rules of conduct and their relationship to the law on the basis of the right to burial, with the example of respect for the elderly, a comparative legal analysis of these issues;

coverage of features of civil-law protection of honor and dignity, as well as business reputation;

studying and comparative legal analysis of problems of civil-law protection of honor and dignity, as well as business reputation;

studying the practice of protecting personal non-property rights and disclosing the problems of its improvement.

The object of the research is relations arising in the process of civil-law protection of personal non-property rights in the legislation of Uzbekistan and Japan.

The subject of the research is the system of legal norms regulating the issues of civil-law protection of personal non-property rights in the legislation of Uzbekistan and Japan, today's practice, as well as the concept, types of personal non-property rights, order and ways of their civil-law protection.

Research methods. The methodology used comparative legal analysis, as well as methods of systematic, conceptual research, analysis of materials and documents of civil law relevant to the research topic, legal literature, statistical data and the method of observation.

Scientific novelty of the research is as follows:

it is justified to determine the issue of responsibility for collecting or disseminating information about private life that constitute a personal or family secret without the authorization of a person, as well as strengthening mechanisms for protecting privacy;

the possibility of declaring an image of a citizen (including his photo, video or work of literature with his image) or its use only with the permission of the citizen is justified;

the dissemination through the mass media of materials that do not correspond to reality, interference in the private life of citizens, the dissemination

of information directly related to family relations without the permission of spouses or their adult children (adoptive parents or adopted);

it is justified that the use of the person's name without his permission in the public and public interests, including in the implementation of public order and security, the prevention of violations, is not illegal.

Practical results of the research is as follows:

it is justified that the introduction of the article on the administrative code of the Republic of Uzbekistan on administrative liability under the title «Violation of the inviolability of private life» will serve to strengthen mechanisms for protecting the privacy of citizens;

it is justified that the use of the person's name without his permission in the public and public interests, including in the case of public order and security, prevention of offenses (except for cases of images of a citizen who suffered from an offense) is not recognized as a violation of the personal non-property right of the image holder;

after a substantiated theoretical proposal that the personal non-property rights are subjective personal rights of individuals and legal entities and the non-material benefit fulfills the objectives of its object, it is suggested that the expression «intangible benefits» in article 99 of the Civil Code of Uzbekistan should be expressed as «personal non-property rights»;

proposals were made on the expediency, taking into account the design of intangible goods and personal non-property rights, to revise the structure of Chapter 8 of the Civil Code under the title «Intangible benefits», to change the sequence of articles located therein;

on the basis of a comparative legal analysis of civil legislation and jurisprudence of Uzbekistan and Japan, proposals were made on the need to adopt a Resolution of the Plenum of the Supreme Court on «Some Issues of Applying Civil and Family Legislation Regarding Personal Non-property Rights» and drafting this resolution.

The reliability of research results. The results of the research are based on the norms of international law and national legislation, the experience of developed countries, law enforcement practice, interview and expert surveys, result of analyses of statistical data were summarized and approved by appropriate documents. Conclusion, proposals and recommendations have been approbated, their results were published in leading national and foreign publications. The obtained results have been approved by the authorized bodies and put into practice.

Scientific and practical significance of the research results. This research will contribute to the development of the theoretical foundations of the civil law protection of the personal non-property rights, and to improving the practice of labor and civil law enforcement. The scientific significance of the research results, its scientific and theoretical conclusions, proposals and recommendations will serve to enrichment of future scientific research, lawmaking, law enforcement practice, interpretation of relevant civil law norms, improvement of the national

legislation, civil law, family law. The results of the research can be used for conducting new scientific research from scientific and theoretical point of view.

The practical significance of the results of the research will contribute to activities of lawmaking, in particular in the process of drafting normative legal documents and in introducing amendments and addenda to them, improving the practice of law enforcement and teaching subjects in private law in higher education institutions of law.

Implementation of research results. On the basis of scientific results obtained on the study of civil-law protection of personal non-property rights in the legislation of Uzbekistan and Japan:

The proposal that the illegal collection or dissemination of information about private life, constituting a personal or family secret without the permission of a person, entails a fine in the amount of ten to forty times the minimum wage, was reflected in the article 46¹ of the Code on Administrative Liability (Act of the Committee on Legislation and Judicial and Legal Issues of the Senate of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan of December 19, 2016, No. 06-18/799). This proposal serves to prevent the violation of the right to secrecy, which is a person's personal non-property right and to ensure his protection in due course;

Proposals that the advertisement of the image of a citizen (including his photo, video or works of literature with his image) and his use is possible only with the permission of the citizen, the use of the image of the deceased citizen is possible only with the permission of the spouse, children, and in their absence - the permission of the parents, are reflected in Article 99¹ of the Civil Code (Act of the Committee on Legislation and Judicial and Legal Issues of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan of 22.07.2018, No. 06-18/799). This recommendation serves to ensure the protection of the right to an image considered to be the person's non-proprietary right;

Proposals on the need to prohibit insulting, through the media, honor and dignity or business reputation of citizens and organizations by disseminating through mass media material that does not correspond to reality, interfering in the private life of citizens, disseminating information directly related to family relations without the permission of spouses or their adult children (adoptive parents or adopted children), are reflected in the second part of Article 6 of the Law «On Mass Media» (Act of the Committee on Legislation and Judicial and Legal Issues of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan of 22.07.2018, No. 06-18/799). This proposal serves to prevent unauthorized interference by the media in personal life, family relations of citizens;

Proposals that the use of the person's name without his permission in the public and public interest, including in the implementation of public order and security, the prevention of offenses, is not illegal, is reflected in article 20 of the Civil Code (Act of the Committee on Legislation and judicial and legal issues of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan of 22.07.2018, No. 06-18/799) This proposal serves the purpose of ensuring the safety of society and the state, and the prevention of crime.

Approbation of the research results. The results of this study were discussed at 7 scientific events, including 3 international, 4 national scientific and practical events.

Publication of research results. The subject of the thesis published only 25 scientific papers, including 2 monographs, 23 articles (5 of them are in foreign editions).

The structure and volume of the dissertation. The thesis consists of an introduction, three chapters, conclusion, a list of used literature and applications. The volume of the thesis is 156 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The **introduction** of the thesis (**abstract of PhD thesis**) gives detailed explanation of the issues as: the relevance and necessity of the theme of the dissertation, the connection of research with the priority directions of the development of science and technology of the republic, a review of foreign scientific research on the theme of the dissertation, the degree of study of the problem under study, connection of the dissertation theme with the research work of the higher educational institutions, in which the dissertation, the purpose and objectives, the object and the subject, the methods of research, the scientific novelty and the practical result of the research, the accuracy of the results of the study, theoretical and practical significance of research results, their implementation and testing of the results of research, publication of research results, as well as the amount and structure of the thesis.

The first chapter of the thesis is entitled «**General characteristics of intangible goods and personal non-property rights and the bases of their protection in the civil law of Uzbekistan and Japan**», it analyzes the concept of non-material goods and personal non-property rights in civil law, their essence and attributes, the formation of protection of intangible goods and personal non-property rights in the states of Uzbekistan and Japan, the expression of the grounds for protecting the right to inviolability of private life in the system of personal non-property rights: the experience of foreign countries, the issue related to the comparative analysis of the law of Japan and Uzbekistan.

The current legislation of the Republic of Uzbekistan does not define the concept of «intangible goods» or an interpretation reflecting its content. In this regard, the analysis of the set of opinions of scientists (Kh.R.Rakhmonkulov, I.B.Zokirov, T.Umarov, I.I.Nasriev) on the notion of personal non-property rights is given in the research work, a doctrinal definition of the concept of non-material goods is developed: Personal non-property rights are subjective rights having absolute character arising in connection with the birth of a person or on the basis of law and directly related to the owner's personality that cannot be alienated, the presence of which covers the personal interests of the person and It establishes the essence and content of this sphere and interests, provides an opportunity to fully

understand and understand the concrete reality connected with the life of each person.

Dissertant, analyzing the specifics of non-material goods as an object of civil law, distinguishing features from other objects of civil law, having studied the opinions of a number of scientists (Kh.R.Rakhmonkulov, I.I.Nasriev, M.Kh.Baratov, R.Zh.Matkurbanov, T.V.Trifimova), reveals the features of non-material goods. In the author's opinion, the impossibility of transferring intangible benefits to another person, alienation, of course, does not exclude the possibility of granting the right to exercise and protect them to third parties (representative). In particular, claims for the protection of the honor and dignity of minors can be submitted by their legal representatives. The lack of a non-material good of the commodity form and economic content, although its direct connection with the holder of law is its necessary feature, it should not be considered as an absolute attribute. The immediacy of communication of non-material goods with the personality of its owner increases the sign of the individuality of the owner of the possessor of good. Intangible goods clearly demonstrate the social position of their possessor, while experiencing throughout their existence, various changes, including qualitative changes, remain inalienable and closely related. Intangible benefits are unlimited in duration.

In the author's opinion, it is appropriate to come to the conclusion that personal non-property rights as part of the legal capacity of citizens should be reflected in the content of Article 18 of the Civil Code. Since, personal non-property rights like citizens' property rights should be expressed in Article 18 of the Civil Code. Consequently, «life and health, honor and dignity of the individual, personal integrity, business reputation, privacy, private and family secrets, the right to a name, the right to an image» should be defined as the content of the legal capacity of citizens. In our opinion, in Article 18 of the Civil Code, after the words «to choose the occupation and place of residence» it is necessary to supplement with the expression, *honor and dignity of the person, personal integrity, business reputation, privacy, private and family secrets, the right to a name, the right to an image*.

Unlike the Civil Code of the Republic of Uzbekistan, the Civil Code of Japan does not contain a separate chapter, separate articles for non-material goods, only on the basis of the principles that exist in the Code can we in a certain sense understand their existence. However, the non-anchoring of personal non-property benefits in the Civil Code of Japan does not mean their complete absence. Such rights and their protection, in practice, exist, but are not specified in the Code. For example, Article 99 of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan lists the types of personal non-property rights, while at the end of the expression it is noted that «*other intangible goods are not alienable and not transferable in any other way*». In addition, article 6 of the Civil Code of Uzbekistan has a provision that «Local customs and traditions are applied to relations governed by civil law in the absence of appropriate norms in it». Thus, the absence of a clear indication in the Code of other personal non-property rights does not exclude their existence. Currently, in

the process of reaching the leading positions in the protection of human rights, the circle of personal non-property itself is expanding by itself. The enforcement of each of them in the law is difficult, however, the law provides for the protection of these rights. In Japan, the same picture. Despite the fact that the concept and types of personal non-property rights are not reflected in the Civil Code, in case of violation of these rights, they are protected.

In the second chapter, entitled «**Civil-law protection of intangible goods and certain types of personal non-property rights in the legislation of Uzbekistan and Japan**», an analysis of criteria for the classification of intangible goods and personal non-property rights, types of personal non-property rights and other intangible benefits, their civil-law protection: analyzed the issues of the right to life, the right to health, the right to a name, the right to receive information, the right to protect secrets, local customs and traditions, the rules of conduct and their relationship to law for right to burial, and respect for the elderly).

In civil law, the issue of classification of intangible goods and personal non-property rights is comprehensively and widely analyzed. But, it should be noted that national law did not classify non-material goods and personal non-property rights on the basis of a comparison of the laws of Uzbekistan and Japan. It should be noted that the Civil Code of the Republic of Uzbekistan and the Civil Code of Japan does not provide a separate classification of intangible goods and personal non-property rights. But, we can observe that in the legal literature special attention is paid to the classification of intangible goods and personal non-property rights.

Japanese experts do not separately investigate the criteria for grouping personal non-property rights. They do not approach personal rights on the basis of developing a separate system and criteria for classifying such rights; on the contrary, they analyze personal non-property rights along with other rights of the person making up the person's right and capacity.

There are quite a lot of intangible goods and personal non-property rights, clarification of each concept and the question of what its protection is, naturally, is a large volume work. Therefore, in this paper, attention is drawn only to the following of them, which are most widespread, and, based on their nature, in the opinion of the author, are more significant: the right to life, the right to health protection, the right to a name, the right to information, the right to preserve secrecy, the right to an image.

In the research work, the opinions expressed by a number of scientists (Kh.R.Rakhmonkulov, Sh.N.Ruzinazarov, N.Kh.Egamberdieva) on the right to life and health, which are constituent parts of the right to live, are studied and it is concluded that life and health citizen is the object of protection and protection of all branches of law, and each branch of law must fulfill its specific functions.

The author analyzes the notion of the «right to life», studies views and approaches in this aspect, and notes that under the moment of a person's birth is meant the time of leaving the mother's body embryo, the beginning of an independent life in the physiological aspect, in other words, the time of the first

crying of the baby from the moment it appeared on the light, first breath naturally, the possibility of an independent oxygen exchange in the body. Although the legislative acts do not provide a specific definition of the time of death of a person, in the norms of laws on health, labor and some other sectors, this has been stopped to some extent.

The study comments on the notion of the right to health and taking into account the lack of development of the definition of the concept of health in the current legislation, the proposal for introducing the concept of health into the Law of the Republic of Uzbekistan «On the protection of the health of citizens» is substantiated.

The right to a name is also an integral part of personal non-property rights, this right includes a surname, first name, patronymic and nickname, a pseudonym of a person. For example, according to the current legislation of Japan, a person's identity is determined by his surname. According to the national customs of the country, the spouses have one (common) surname, and the children have the surnames of their parents. If the father and mother have a common surname, there are no problems when determining the names of the children.

The citizen's right to an image is one of the important and relevant topics of civil law. The state has a great interest in this right, however, no changes are made in the sectoral legislation. In the comparative legal analysis of personal non-property rights in the civil legislation of Japan and other European countries with national legislation and law enforcement practice, it is clearly visible that the right to image has a special place. The issues of the announcement and use of the citizen's image (including his photo, video or works of literature with his image) in civil legislation, in particular, are reflected in the Civil Code of Russia, the civil legislation of Japan. The researcher proposes to fix as a new article 99¹ of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan the provision that *the advertisement of the image of a citizen (including his photo, video or works of literature with his image) and its use is possible only with the permission of the citizen, citizen is possible only with the permission of the spouse (s), children, and in their absence - the permission of the parents*, as well as clearly define the conditions that do not require permission in any m case.

Also, today every day, cases of illegal, unauthorized images of use of other people's images through the Internet are growing. To prevent such cases, it is justified to introduce the following rule as the last part of the following rule: *«If the citizen's image obtained illegally is distributed through the Internet, the citizen has the right to demand the removal of the image, the termination and prohibition of the distribution of the image»*.

When analyzing the need to define the right to secrecy in the acts of legislation as a personal non-property right with the help of clear provisions and guarantees, the thesis examines the guarantees of protection of personal information and other trade secrets determined by legislation, compares with Uzbek legislation, highlights positive and negative features.

The title of the third paragraph of the second chapter, «Local customs and traditions, rules of behavior and their relationship to law - on the example of the right to burial and respect for the elderly», in the opinion of the author, at first glance contradicts the state of science theory of the state and law that «the right is not regulates the relations connected with customs and traditions» . However, we should not forget that the concept of the national mentality of each country, viewed as the totality of the historically formed level of thinking, spiritual potential, way of life and thinking that has reached perfection in specific social conditions of potential and spiritual strength, includes traditions, customs inherent in this nation, customs , rules of conduct, religious beliefs. Consequently, the national mentality, including local and national customs and traditions, rules of behavior, to some extent determine the way of life, thinking, worldview of a person belonging to this nation, sometimes become the basis for its evaluation. The researcher in his study argues that when articulating the question in this way, local customs and traditions, the rules of behavior can in some cases serve as a basis for evaluation, in addition, the ideology of national independence feeds on the spirituality, customs, traditions and values of the citizens of our country formed by centuries. The Japanese have a similar situation in this aspect.

The study analyzes the acquisition of the legal basis for the burial ceremony, previously regulated on the basis of local customs and rules, the legal regulation of this personal non-property right. The author, having studied specific aspects of the norms of the Law of the Republic of Uzbekistan «On Burial and Funeral Affairs» regarding the regulation of personal non-property rights, analyzes the civil legislation of Japan in this field, proposes proposals for improving this law.

The third chapter of the thesis is entitled «**Protection of personal non-property rights - as a special way of protection**», it gives an analysis of the features of civil-law protection and protection of personal non-property rights, the unity and specificity of the concept of civil protection of honor and dignity, as well as business reputation, legal protection of honor and dignity, business reputation.

According to the thesis, intangible goods and personal non-property rights operate on the basis of rules relating to other rights: there is a right, and hence its violation, therefore, these rights can be protected like other rights. As is known, legal protection and its methods are understood as measures of reaction in case of violation of rights. If the law exists, but it is not violated or there are no obstacles to its implementation, the need for legal protection is not felt. In this case, the relevant guarantee of the right and its belonging to the subject on the basis of the law is important, in the doctrine of law this provision is understood as a legal protection. Of course, the term «legal protection» means the legality of the right belonging to a particular object or person, recognition, as well as the assurance of its state and society, these guarantees are secured by the protection of law. In other words, the term «legal protection» is supplemented by the term «legal protection» and means the full value of the protection of the law. Therefore, the study analyzes the system and ways to protect personal non-property rights, which are the main and central part of the system of civil-law protection of personal non-property rights.

It is known that the concept of «honor» is a social assessment of the recognition of society, as well as the desire to maintain a reputation at the proper level, not allowing it to tarnish. Dignity, as a rule, is understood as a self-evaluation of the personality, awareness of one's personal qualities, abilities and potential, world outlook, the duties assigned to him, his social significance in the eyes of many. Authority, including business reputation, is directly related to honor and dignity. As already mentioned above, if the person's notions of dignity stem from the principle of equality of all people from the standpoint of morality and their self-esteem, the notion of honor, on the contrary, presupposes an estimation of people depending on estates, which is reflected in the authority and reputation of people.

In the dissertation questions of ways and means of civil-law protection of honor, dignity and business reputation, judicial protection are analyzed. The author, analyzing the criteria of discrediting, disgracing and untrue information, emphasizes the possibility of evaluating the actions of the offender and determining the way to protect the rights of the victim.

The peculiarity of civil means of protection of personal non-property rights is that these rights, if their violation is committed, regardless of the fault of the offender, should be restored to the greatest extent possible. In this case, you can use any form and method of protection. First of all, general methods of protecting civil rights can be applied (Article 11 of the Civil Code), as well as those provided for by civil legislation and other laws that do not contradict the nature of the offense, special methods. The grounds and methods of protection for entities differ depending on whose rights (physical or legal person) are violated. The person himself decides which of the available methods of protection it will take advantage of.

In the dissertation, among the general methods of protection, the methods of compensation for damage caused, moral damage (compensation) are being studied to a greater extent, an analysis of Japan's legislation in this field is being carried out (Japan Compensation Act, adopted in 1980). The author carries out a comparative legal analysis of the legislation of Uzbekistan and Japan in terms of civil protection methods provided for violations of personal non-property rights, argues that these methods are applied in a uniform manner in the legislation of these states, mostly personal non-property rights are protected mainly by compensation of damage and payment of compensation.

It is stated that our legislation provides for special protection methods in case of violation of honor, dignity and business reputation (Article 100 of the Civil Code), and there is an opportunity to use common methods of protection - compensation for damage caused and compensation for moral harm.

In addition, there is a method of protection in the form of apology, in Japan, this method is also widely used. When committing violations of personal non-property rights, at the request of the plaintiff, a measure in the form of «making an apology» may be applied.

The purpose of protecting the personal non-property rights of a citizen is to ensure physical, personal and intellectual integrity, as well as the inviolability of the internal peace.

The Japanese scientist Kawai Takeshi «as a right attributed to the status of a person (for example, the duty of residing in the same house) indicates also the right to be faithful». One of the Japanese learned civilians, Kato, understands the «sexual harassment» as an act contrary to law, expressing the opinion that it must be perceived as an act that violates the honor, freedom and dignity of a person subject to the protection of personal law. As an example, he indicates such actions as, a long look of a young man to a girl or a woman, statements in their address. Japanese scientists protect these rights are among the special ways to protect civil law.

The civil legislation of Japan is clearly manifested in the course of applying to civil law when considering cases in the court regarding compensation for damage to personal non-property rights, restoring damage, for the repair of a thing, building, transport and similar objects. Personal rights relate to the Civil Code only from this side. So, Japanese scientists express the opinion that in civil law personal rights relate to compensation for damage, and consequently, they manifest themselves most clearly during the consideration of this issue in court, there is no need to classify them as a separate personal right.

Based on the above opinions and judgments, the researcher considers it necessary to develop a draft resolution of the Plenum of the Supreme Court as a definite indication for strengthening the protection of personal information relevant to reality, facilitating their consideration by the courts.

CONCLUSION

As a result of the research on comparative legal analysis and the study of personal non-property rights, the following conclusions were obtained in the legislation of Uzbekistan and Japan, having theoretical and scientific and practical significance:

1. On the basis of a comparative legal analysis of personal non-property rights in civil law of Uzbekistan and Japan, the following doctrinal definition of personal non-property rights is given: «Personal non-property rights are subjective rights having absolute character arising in connection with the birth of a person or on the basis of law and directly related to the owner's personality that cannot be alienated, the presence of which covers the personal interests of the person and It establishes the essence and content of this sphere and interests, provides an opportunity to fully understand and understand the concrete reality connected with the life of each person».

2. Analyzing personal non-property rights and non-material goods, it is suggested to distinguish between them as follows: personal non-property rights are subjective personal rights of individuals and legal entities, and intangible benefits carry out the tasks of their object.

3. From the point of view of comparison of legal regulation, the legislation of Uzbekistan and Japan belongs to the family of the continental law, regulating the corresponding relations on the basis of codified legislation, but it can be noted that the rights of a person and issues of his protection, personal non-property rights in the legislation of Uzbekistan are expressed more deeply and fully. In the civil legislation of Japan, the types of personal non-property rights, ways of protecting them are not defined as systematically and comprehensively as our legislation. However, the current situation on the protection of personal non-property rights, taking into account the lifestyle of the Japanese and the place of gir in Japanese society, shows its sufficient effectiveness, although it does not require widespread application of the law.

4. The conclusion is made that in the civil legislation of Japan the place of personal non-property rights is negative, that is, personal non-property rights are not regulated by civil law but are only protected, and in civil legislation of Uzbekistan, on the contrary, they are positive, since personal rights like are protected by civil law, and are regulated by it.

5. Based on the methodology of comparative jurisprudence, the legal system of the two countries (Uzbekistan and Japan) has been studied. As a result, the existence of the Japanese law of dualism in the system of Japanese law, that is, occupying a place along with traditional norms formed in the past and to a certain extent borrowed at the end of the nineteenth century, the norms of the model of Roman-German law, as well as the Anglo-Saxon system of law, their harmonious and parallel action. This situation is expressed in the treatment of the Japanese people in many cases to resolve the relationship that emerged, the conflict not to the norms of law, but to the traditions prevailing in Japanese society, the resolution of disputes through mutual agreements, the use of mediation from family friends in family relationships. This situation can also be observed in the way of life of the Uzbek people. The resolution of specific disputes with the help of aksakals, elderly people on the basis of mutual consent, the participation of the mahalla in resolving family disputes shows the harmony in Japanese and Uzbek law. Nevertheless, as a sign of belonging to the continental family of law, priority is given to the codified law, the location of sources of law in accordance with a strict hierarchy, the rule of law, the existence of a single judicial and legal system, and the entry of these two countries into the Romano-German family of law.

6. When it comes to personal non-property rights, it is difficult to determine the boundaries between «right» and «morality». For example, if for some peoples and nations such personal non-property rights as nudism, marriages between same-sex persons have become a legal norm, in our country and Japan this absolutely contradicts the norms of morality, decency and customs. On the one hand, such a provision may seem to be a restriction on the rights of a person, since he may at his own wish have such rights, but in a similar manner, that is, using his right, he violates the norms of the morality of society.

7. If personal non-property rights in national legislation are regulated by private law, that is, civil law, in Japanese law they are regulated by public law, that

is, by the Constitution. In violation of personal rights defined in the Constitution of Japan, civil law is appealed.

8. The Civil Code of Japan indicates as a personal right relating to the legal status of the individual, the right to fidelity. These rights are included in the category of personal rights of spouses in the section of the Civil Code of Japan related to family law. That is, if a husband or wife during a marriage has changed each other, a party whose personal right is violated can initiate legal action and request compensation from the defendant for moral harm.

9. Article 22 of the Family Code enshrines the rule that «Each spouse is free to choose the type of occupation, profession, place of residence and residence». However, we believe that in order to preserve the spouses of the family and ensure its strength, it is necessary to secure the right to the requirement of living together during marriage as the personal non-property right of each spouse. A similar rule is enshrined in Japanese law, having given its results in judicial practice. The introduction of such a rule into national legislation, we believe, as can be seen from the jurisprudence of Japan, can give its positive results in preserving the family. Based on this conclusion, it is advisable to include in article 22 of the Family Code the following provision as part of the second one: «As an exception, in order to preserve the spouses of the family and ensure its strength, the right to live together during the marriage, that is, the right to demand the quarrel of a party (spouse) is the personal moral rights of each spouse».

10. Article 99 of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan. after the words «the right to a name, the right to an image, the right of authorship» to state, other personal non-property rights belonging to a citizen from birth or by law, are not alienated or transferred in any other way, excluding from this article the words "and other intangible benefits».

11. Personal non-property rights as part of the legal capacity of citizens should be reflected in the content of Article 18 of the Civil Code. Since, personal non-property rights like citizens' property rights should be expressed in Article 18 of the Civil Code. In Article 18 of the Civil Code, after the words «to choose the occupation and place of residence» it is necessary to supplement with the expression, honor and dignity of the person, personal integrity, business reputation, privacy, private and family secrets, the right to a name, the right to an image.

12. From the standpoint of comparative jurisprudence, based on the analysis of the legislation of Uzbekistan and Japan, it is necessary to clearly define in the national legislation types of intangible goods and personal non-property rights. Also, taking into account the design of intangible goods and personal non-property rights, to revise the structure of Chapter 8 of the Civil Code under the title «Intangible benefits», to change the sequence of articles located in it. The construction of Chapter 8 of the Civil Code should be stated as follows:

«Chapter 8. Intangible benefits. Article 97. Intangible benefits; Article 98. Personal property rights and their protection; Article 99. Protection of honor, dignity and business reputation; Article 100. The results of intellectual activity; Article 101. Official and commercial secret» .

13. To supplement **Article 20** of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan with the third paragraph of the following content:

«Using the name of a person without his consent in the state and public interests, including the implementation of the purposes of public order and security, crime prevention, is not illegal»;

14. Supplement this code with Article 99¹ as follows:

«Article 99¹. Protection of the image of a citizen

The announcement of the image of a citizen (including his photo, video or works of literature with his image) and his use is possible only with the permission of the citizen. Use of the image of the deceased citizen is possible only with the permission of the spouse, children, and in their absence - the permission of his parents.

Permission provided for in part one of this article is not required in the following cases:

use of the image in the state and public interests, including the implementation of the purposes of public order and security, crime prevention (except in the case of a citizen image, affected by the offense);

using citizen image obtained in the shooting process in public places of public access to other places, public events (meetings, meetings, conferences, concerts, demonstrations, sporting events and other events);

In cases where the image has the time of committing an offense.

Material things with citizen image included in the civil turnover or prepared for inclusion, as well as raised against the provisions of Paragraphs one and two of this Article shall be based on the judgment excluded from the civil circulation and such things are to be destroyed without any compensation to owners.

If an image of a citizen obtained in an unlawful manner is distributed through the Internet, a citizen has the right to demand the removal of the image, the termination and prohibition of the distribution of the image».

15. **Part two of Article 6** of the Law «On Mass Media» is stated as follows:

«It is forbidden through the mass media:

insulting honor and dignity or business reputation of citizens and organizations through the dissemination of materials that do not correspond to reality,

interference in the private life of citizens;

dissemination of information directly related to family relations without the permission of the spouses or their adult children (adoptive parents or adopted)».

16. It is advisable to include in the Code of Administrative Responsibility the article 46¹ of the following content:

«Article 46¹. Violation of privacy

Illegal, without the permission of a person, the collection or dissemination of information about private life, constituting his personal or family secret, entails a fine in the amount of ten to forty times the minimum wage».

17. In our opinion, on the basis of a comparative analysis of international instruments, national legislation and legislation of Japan regarding the legal definition of «health», article 13 of the Law of the Republic of Uzbekistan «On the Protection of Health of Citizens» states that «human health is the state of his (human) physical and mental well-being».

18. Article 5 of the Law «On Burial and Funeral Affairs», entitled «The will of the deceased», does not contain a provision regarding the participant in this civil relationship, that is, «The will of a deceased person must be reasonable, fair and should not violate the rights and the interests of others protected by law persons».

19. In the protection of honor, dignity and business reputation, making an apology for the dissemination of disgracing information should be equivalent. On the basis of these opinions, it is necessary to amend **Part 8 of Article 100** of the Civil Code and, as an alternative protection mechanism in the form of compensation for damage or non-pecuniary damage, it is necessary to raise the issue of compensation and apology or conclusion between the parties to the settlement agreement.

20. Based on a comparative legal analysis of civil law and jurisprudence of Uzbekistan and Japan, it was concluded that it is necessary to adopt the Resolution of the Plenum of the Supreme Court «On Some Issues of Applying the Norms of Civil and Family Legislation Regarding Personal Non-property Rights», and a draft of this resolution was drafted.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.27.06.2017.Yu.22.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ТАШКЕНТСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ
ЮРИДИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ЯКУБОВА ИРОДА БАХРАМОВНА

**ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВАЯ ОХРАНА ЛИЧНЫХ
НЕИМУЩЕСТВЕННЫХ ПРАВ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ
УЗБЕКИСТАНА И ЯПОНИИ**

12.00.03. – Гражданское право. Предпринимательское право.
Семейное право. Международное частное право

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии (PhD) по юридическим наукам

Ташкент – 2018

Тема диссертации доктора наук (PhD) зарегистрирована в Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан за B2017.1.PhD/Yu10.

Докторская диссертация выполнена в Ташкентском государственном юридическом университете.

Автореферат диссертации размещен на трех языках (узбекском, русском и английском (резюме)) на веб-странице Научного совета (www.uwed.uz) и Информационно-образовательном портале «ZiyoNET» (www.zionet.uz).

Научный руководитель:	Насриев Илхом Исмоилович доктор юридических наук, профессор
Официальные оппоненты:	Синдаров Комил Ойдинович доктор юридических наук Хазраткулов Одилбек Турсунович кандидат юридических наук, доцент
Ведущая организация:	Университет мировой экономики и дипломатии

Защита диссертации состоится 9 ноября 2018 г. в 13:00 часов на заседании Научного совета DSc.27.06.2017.Yu.22.01 при Ташкентском государственном юридическом университете. (Адрес: 100047, г. Ташкент., ул. Сайилгох, 35.). Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

С докторской диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ташкентского государственного юридического университета (зарегистрирована под № 850), (Адрес: 100047, г. Ташкент., ул. А.Темура, 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Автореферат диссертации разослан 26 октября 2018 года.
(протокол реестра № 7 от 26 октября 2018 года).

Н.С.Салаев
Председатель Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, доцент

Б.Т.Мусаев
Секретарь Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор философии по юридическим наукам (PhD)

Н.Ф.Имомов
Председатель научного семинара при Научном совете по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (Аннотация докторской диссертации)

Целью исследования является разработка предложений и рекомендаций, направленных на совершенствование гражданско-правовой охраны личных неимущественных прав в законодательстве Узбекистана и Японии, а также повышение эффективности практики их применения.

Объектом исследования является система отношений, связанных с гражданско-правовой охраной личных неимущественных прав в законодательстве Узбекистана и Японии.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

обоснована необходимость определения административной ответственности за собирание или распространение сведений о частной жизни без разрешения лица, а также усиления механизмов охраны неприкосновенности частной жизни;

обоснована необходимость обнародования изображения гражданина (в том числе, его фото, видеосюжета либо произведения литературы с его изображением) либо его использования лишь с разрешения данного гражданина;

обоснована необходимость запрета распространения сведений, непосредственно относящихся к семейным отношениям без разрешения супругов либо их совершеннолетних детей (усыновителей либо усыновленных);

обосновано, что использование имени лица без его разрешения в интересах государства и общества, в том числе при осуществлении в целях общественного порядка и безопасности, профилактики правонарушений, не является противозаконным использованием.

Внедрение результатов исследования. На основе научных результатов, полученных по исследованию гражданско-правовой охраны личных неимущественных прав в законодательстве Узбекистана и Японии:

предложение о том, что незаконное собирание или распространение сведений о частной жизни, составляющих персональную или семейную тайну без разрешения лица, — влечет штраф в размере от десяти до сорока минимальных размеров заработной платы, нашло свое отражение в статье 46¹ Кодекса об административной ответственности (акт Комитета по законодательству и судебно-правовым вопросам Сената Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 19.12.2016 г., № 06-18/799). Данное предложение служит предупреждению нарушения права на тайну, являющегося личным неимущественным правом лица, и обеспечению его защиты в установленном порядке;

предложения о том, что обнародование изображения гражданина и его использование возможно лишь с разрешения данного гражданина, использование изображения умершего гражданина возможно лишь с разрешения супруга (супруги), детей, а при их отсутствии – разрешения родителей, находят свое отражение в статье 99¹ Гражданского кодекса (акт Комитета по законодательству и судебно-правовым вопросам

Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 09.08.2018 г., № 06/1-06/3312). Данное предложение служит обеспечению защиты права лица на изображение, являющегося его личным неимущественным правом;

предложения о необходимости запрета оскорбления посредством средств массовой информации чести и достоинства либо деловой репутации граждан и организаций посредством распространения через средства массовой информации материалов, не соответствующих действительности, вмешательства в частную жизнь граждан, распространения сведений, непосредственно относящихся к семейным отношениям без разрешения супругов либо их совершеннолетних детей, находят свое отражение в части второй статьи 6 Закона «О средствах массовой информации» (акт Комитета по законодательству и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 09.08.2018 г., № 06/1-06/3312). Данное предложение служит предупреждению самовольного вмешательства через СМИ в личную жизнь, семейные отношения граждан;

предложения о том, что использование имени лица без его разрешения в государственных и общественных интересах, в том числе при осуществлении в целях общественного порядка и безопасности, профилактики правонарушений, не является противозаконным, находит свое отражение в статье 20 Гражданского кодекса (акт Комитета по законодательству и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 09.08.2018 г., № 06/1-06/3312). Данное предложение служит целям обеспечения безопасности государства и общества, профилактики правонарушений.

Объем и структура диссертации. Диссертация состоит из введения, трех глав, заключения, списка использованной литературы и приложений. Объем диссертации составляет 156 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I часть; I part)

1. Якубова И.Б. Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши. Монография. – Т.: ТДЮИ, 2012. – Б.185.

2. Якубова И.Б. Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши. Монография. – Т.: ТДЮУ, 2018. – Б.339.

3. Якубова И.Б. Фуқаролик қонун ҳужжатларида шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя қилиш усуллари // Ўзбекистон Республикаси Олий Судининг Ахборотномаси.–Т.: 2010. –№2. – Б.27-31. (12.00.00; № 3);

4. Якубова И.Б. Сир сақлаш ҳуқуқлари // Ўзбекистон Республикаси Олий Судининг Ахборотномаси.–Т.: 2010. –№4. – Б.42-47. (12.00.00; № 3);

5. Якубова И.Б. Соғлиқни сақлаш ҳамда тиббий хизматдан баҳраманд бўлиш ҳуқуқи Ўзбекистон ва Япония қонунчилиги бўйича // Адвокат. –Т.: 2010. –№ 9-10. – Б.26-29. (12.00.00; № 16);

6. Якубова И.Б. Шахсий номулкий ҳуқуқларнинг ифодаланиши: Япония ва Ўзбекистон ҳуқуқининг қиёсий таҳлили // Ўзбекистон Республикаси Олий Судининг Ахборотномаси. –Т.: 2013. –№5. – Б.36-39. (12.00.00; № 3);

7. Якубова И.Б. Ўзбекистон ва Япония фуқаролик қонунчилигида номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқларни таснифлашнинг баъзи масалалари // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. Uzbek Law Review. Обзор законодательства Узбекистана. – Т.: 2016. – №4. – Б.47-49. (12.00.00; № 9).

8. Yakubova I.B. In The System of Personal Non-Property Rights the Expression of Private Inviolability Comparative Analyses of the Legislation of Uzbekistan, Japan and Other Foreign Countries. International Journal of Research (IJR). – India, December 2016, Volume 03; Issue 18; –P.843–852. (Impact factor № 3.541 – Index Copernicus)

9. Якубова И.Б. Ўзбекистон ва Япония фуқаролик қонунчилигининг қиёсий-ҳуқуқий таҳлили: шаън ва кадр-қиммат ҳамда ишчанлик обрўсининг фуқаролик-ҳуқуқий муҳофаза қилиниши мисолида // Адвокат. –Т.: 2017. –№ 1. – Б.27-29. (12.00.00; № 16);

10. Якубова И.Б. Ўзбекистон ва Япония фуқаролик қонунчилигида номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқларни таснифлашнинг баъзи масалалари // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. Uzbek Law Review. Обзор законодательства Узбекистана. – Т.: 2017. – №4. – Б.67-70. (12.00.00; № 9).

11. Якубова И.Б. Право на жизнь – неотъемлемая часть личного неимущественного права// Вопросы современной юриспруденции / СБ. ст. по материалам LXVIII междунар. научно-практической конференции №4(55). Новосибирск: Изд. АНС «СибАК». –2016. – С.38-43.

12. Якубова И.Б. Яшаш ҳуқуқи – инсоннинг табиий ва ажралмас ҳуқуқи сифатида // Инсон ҳуқуқлари Марказининг 60 йиллигига бағишланган халқаро конференция материаллари. –Т.: – 2017. – Б. 482-485.

13. Якубова И.Б. Ўзбекистон ва Япония қонунчилигида шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя қилишнинг аҳамияти ва унинг усуллари // Республика ёш олимлар илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами. –Т.: – 2014. – Б.307-308

14. Якубова И.Б. Номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқлар – фуқаролик ҳуқуқининг объекти сифатида // Замонавий илм-фан ютуқлари – тараққиётнинг муҳим омили (юримдик фанлар мисолида) // Республика илмий-назарий конференция материаллари тўплами. –Т.: –2017. – Б.185-190.

II бўлим (II часть; II part)

15. Якубова И.Б. Фуқаролик қонун ҳужжатларида шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя қилиш усуллари // Ёш олимлар илмий мақолалар тўплами //— Т.: ТДЮИ, – 2009. — №3. – Б.64-69

16. Якубова И.Б. Номга бўлган ҳуқуқ // Юрист ҳуқуқшунос. – Т.: 2010. –№ 3-4. – Б.47-49.

17. Якубова И.Б. Яшаш ҳуқуқи- номоддий неъмат ва шахсий номулкий ҳуқуқ сифатида // Фан ва ёшлар. –Т.: ТДЮИ, – 2010. – Б.14-17.

18. Якубова И.Б. Кексаларга ҳурмат кўрсатиш – шахсий номулкий ҳуқуқ сифатида // Фан ва ёшлар. –Т.: ТДЮИ, – 2011.– №3 – Б.34-36.

19. Якубова И.Б. Номоддий неъматлар ва шахсий номулкий ҳуқуқларнинг Япония қонун ҳужжатларидаги тушунчаси, моҳияти ва белгилари // Фан ва ёшлар. –Т.: ТДЮИ, – 2011.– №4 – Б.27-30.

20. Якубова И.Б. Маҳаллий одат ва анъаналар, ҳулқ-атвор қоидалари ҳамда уларни ҳуқуқ билан алоқадорлиги (дафн этиш ҳуқуқи мисолида) // “Ҳуқуқшунослик ва илмий тадқиқотлар”. Стажёр-тадқиқотчи-изланувчиларнинг Республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами. –Т.: ТДЮИ, – 2011.– Б.89-93.

21. Якубова И.Б. Шахсий номулкий ҳуқуқларни ҳимоя қилиш тизими // “Юримдик фанларни ривожлантириш концепцияси”. Республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами. –Т.: ТДЮИ, – 2012. – Б.141-145.

22. Якубова И.Б. Боланинг номга бўлган ҳуқуқи – шахсий номулкий ҳуқуқ сифатида // Давра суҳбати материаллари тўплами. –Т.: ТДЮУ, – 2017.– Б.140-148.

23. Yakubova I.B. Role and relevance of personal non-property rights of Uzbekistan and Japan in civil rights. International Journal of Law. –India, September 2016, Volume 2; Issue 5; –P.74–76.

24. Yakubova I.B. A persons right to health, as his non-property rights. InternationaI Scientific Journal // ISJ. Theoretical & Applied Science. – USA, December 2016, Volume 44; Issue 11; –P.124–126.

25. Yakubova I.B. Comparative legal analysis of the civil law protection of honor, dignity and business reputation in the civil legislation. Asian Journal of Research. –Japan, February 2017. –P.49–61.

Автореферат «Юридик фанлар Ахборотномаси» журнали таҳририятида
таҳрирдан ўтказилди (25.10.2018 йил).

Босишга рухсат этилди: 25.10.2018.
Бичими: 60x84 1/8. «Times New Roman»
гарнитурда рақамли босма усулида босилди.
Шартли босма табағи 3,5. Адади: 100. Буюртма: №80

100060, Тошкент, Я. Ғуломов кўчаси, 74.

«TOP IMAGE MEDIA»
босмаҳонасида чоп этилди.

